

ابزارهای ارتقای «احساس مشارکت شهروندی» در نظام حکمرانی ملی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۹۸۲۱
کد موضوعی: ۳۵۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۳/۱۲

عنوان گزارش:

ابزارهای ارتقای «احساس مشارکت شهروندی»
در نظام حکمرانی ملی

نوع گزارش: طرح و لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■

نام دفتر:

مطالعات بنیادین حکمرانی (گروه الگوها و ابزارهای حکمرانی)

تهیه و تدوین کنندگان:

مریم معینی نجف آبادی، محمد عبدالحسین زاده

مدیر مطالعه:

حیدر نجفی رستاقی

اظهار نظر کنندگان:

وحید حیدری (دفتر مطالعات حقوقی)،

محمد تقی ضرغام افشار (دفتر مطالعات اجتماعی)

ناظر علمی:

مهدی عبدالحمید

ویراستار ادبی:

شیوا امین اسکندری

گرافیک و صفحه آرایی:

انسیه بهابزرگی

واژه‌های کلیدی:

۱. حکمرانی مشارکتی
۲. ابزار حکمرانی مشارکتی
۳. مشارکت شهروندی
۴. بسته ابزار حکمرانی
۵. احساس مشارکت شهروندی

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۲/۰۳/۲۰

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۹	۱. مقدمه.....
۱۰	۲. پیشینه پژوهش.....
۱۱	۳. اهمیت ایفای نقش شهروندی در نظام حکمرانی ملی.....
۱۲	۴. مفهوم‌شناسی شهروندی و احساس مشارکت شهروندی.....
۱۳	۵. تجربیات جهانی مشارکت شهروندان.....
۱۶	۶. جعبه‌ابزار مشارکت شهروندی.....
۱۸	۷. ابزارهای احساس مشارکت شهروندی.....
۲۹	۸. جمع‌بندی.....
۳۰	منابع و مآخذ.....

فهرست اشکال و جدول

۱۲	شکل ۱. چارچوب مشارکت شهروندان در یک نگاه.....
۱۸	شکل ۲. چارچوب و مراحل بسته‌ابزار ایجاد احساس مشارکت شهروندی.....
۱۹	شکل ۳. یک نمونه نگاشت جغرافیایی.....
۲۰	شکل ۴. یک نمونه نگاشت مشترک.....
۲۷	جدول ۱. خلاصه ابزارهای ارتقای احساس مشارکت شهروندی در نظام حکمرانی.....

ابزارهای ارتقای «احساس مشارکت شهروندی» در نظام حکمرانی ملی

چکیده

از الزامات مهم و اساسی برای تحقق حکمرانی مشارکتی، تقویت و توانمندسازی شهروندان برای مشارکت فعال در عرصه‌های مختلف حکمرانی است. حتی اگر زیرساخت‌های مشارکت شهروندی در خط‌مشی‌گذاری فراهم شود ولی در شهروندان احساس مشارکت و ظرفیت مشارکت وجود نداشته باشد، امر مشارکت محقق نمی‌شود یا به صورت کارآمد اجرا نمی‌شود. در پژوهش حاضر با بهره‌گیری از تجربیات بین‌المللی و تمرکز بر گزارش‌های بین‌المللی، تلاش شده است ابزارهایی معرفی شود که در جهان برای ارتقای احساس مشارکت شهروندی استفاده می‌شود. ابزارهای احساس مشارکت شهروندی در هشت محور ارائه شده است که بهره‌گیری از این ابزارها باید مبتنی بر اقتضائات و ارزش‌های نظام حکمرانی کشور (همچون نظام قانونگذاری کشور، زمینه اجتماعی و فرهنگی مشارکت در کشور، اقتضائات سیاسی و محدودیت‌های آن و ...) و با دقت نظر و وسواس خاصی صورت گیرد و از تقلیدهای نابجا پرهیز شود. کاربست ابزارهای مشارکت شهروندی در مرحله اول به اصلاح قوانین و سیاست‌های کلان کشور نیاز ندارد چون در قانون اساسی موضوع مشارکت مردمی مورد تأکید قرار گرفته است و ضرورت دارد اولاً اراده واقعی برای مشارکت شهروندان در بین مسئولان اجرایی شکل گرفته و در مرحله بعد در ذیل قوانین کلان و سیاست‌های کلان، ابزارسازی برای مشارکت مردمی صورت گیرد.

بیان/شرح مسئله

در شش دهه اخیر در موضوع حکمرانی در ایران رویکردهای مختلفی از سوی بازیگران بیرونی، به خصوص دولت‌ها اتخاذ شده است. اما گفتمان «مردمی‌سازی» که در سال‌های اخیر در عرصه‌های مختلف حکمرانی از سوی مسئولان و نخبگان مطرح می‌شود، موج جدیدی را در اقدام‌های مشارکتی میان دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد ایجاد کرده است. قانون برنامه چهارم توسعه در ماده (۱۰۰)، دولت را موظف کرد برای ارتقای حقوق انسانی، استقرار زمینه‌های رشد و تعالی و احساس امنیت فردی و اجتماعی در جامعه و تربیت نسلی فعال، مسئولیت‌پذیر، ایثارگر، مؤمن، رضایت‌مند، برخوردار از وجدان کاری، با انضباط، با روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی، متعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن، «منشور حقوق شهروندی» را تنظیم و به تصویب مراجع ذی‌ربط برساند.

اساساً حقوق شهروندی به عنوان پایه و قوام روابط متقابل دولت و مردم تلقی شده و برای شهروند به عنوان یک نقش اجتماعی مدرن، مجموعه‌ای به هم پیوسته از حقوق و وظایف نسبت به جامعه تعریف شده است. در همین راستا باید زمینه مشارکت شهروندان در امور حاکمیتی فارغ از تعلقات نژادی، قومی و طبقاتی فراهم شود. در این گزارش، چگونگی بهره‌گیری از مشارکت شهروندان در خط‌مشی‌گذاری و تصمیم‌گیری ارائه می‌شود.

«جعبه‌ابزار مشارکت شهروندی» یکی از بهترین نمونه‌هایی است که درخصوص پلتفرم آگاهی جمعی برای پایداری و نوآوری اجتماعی ارائه شده است. در این جعبه، ابزارها و سازوکارهایی برای به کارگیری فناوری‌های شبکه‌ای و توانمندسازی شهروندان با استفاده از اطلاعاتی که از یکدیگر و از محیط می‌گیرند، به منظور کسب آگاهی بهتر از مشکلات و راه‌حل‌های ممکن ارائه شده است. در این گزارش ایده‌های ملموس و عملی برای پرداختن به مسائل جمعی ارائه شده و فرایند مشارکتی برای حمایت از جنبش‌های مردمی و تحت تأثیر قرار دادن جامعه پیشنهاد می‌شود. همچنین در مورد راه‌های مشارکت بازیگران جامعه مدنی برای تأثیرگذاری بر تصمیمات اجتماعی و دولتی صحبت می‌شود.

در گزارش حاضر به چارچوب مفهومی و روش‌شناختی «ایجاد احساس مشارکت شهروندی» می‌رسیم که شامل چهار عنوان اصلی و هشت مرحله است که در هر مرحله ابزارهایی معرفی می‌شود:

۱. توانمندسازی؛ افزایش مسئولیت فرد در قبال خودش و محیط با ترکیبی از رویکردهای مشارکتی و ابزارهای جامعه‌سازی که به بهبود کیفیت زندگی اجتماعی منجر می‌شود.
۲. هم‌آفرینی؛ فرایند توسعه مشارکتی بین افراد متعدد است که با برنامه‌ریزی و استفاده از طیف گسترده‌ای از منابع و ایده‌ها به شهروندان برای رسیدن به اهداف اجتماعی کمک می‌کند.
۳. ایجاد تغییر؛ با افزایش آگاهی و اقدام‌های مؤثر می‌توان به تغییر در افراد، جوامع، مؤسسه‌ها و / یا فرهنگ‌ها و تفکر و نگرش‌ها رسید.

۴. بازبودن؛ این امر در مورد شفافیت ساختارها، داده‌ها و اقدام‌هاست. با این کار می‌توانیم از نتایج اقدام‌ها و داده‌هایی که جمع‌آوری می‌شود مانند یک میراث جمعی برای اقدام‌های اجتماعی مؤثر بهره‌برد.

نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

مشارکت شهروندان در قانونگذاری به معنای حضور و نقش‌آفرینی فعال شهروندان در فرایند قانونگذاری است. این مشارکت می‌تواند در قالب‌های مختلفی مانند ارائه نظرها و پیشنهادهای، حضور در جلسات قانونگذاری و حتی تصویب قوانین صورت گیرد که دارای مزایای متعددی است از جمله:

■ ارتقای کیفیت قوانین: مشارکت شهروندان می‌تواند به شناسایی نیازها و اولویت‌های واقعی جامعه کمک کند و زمینه را برای تصویب قوانینی متناسب با این نیازها فراهم آورد.

■ **افزایش مشروعیت قوانین:** قوانینی که با مشارکت شهروندان تصویب می‌شوند، از مشروعیت بیشتری برخوردار هستند و از حمایت بیشتر مردم برخوردار می‌شوند.

■ **تقویت دموکراسی:** مشارکت شهروندان در قانونگذاری، یکی از مهم‌ترین شاخص‌های دموکراسی است و نشان‌دهنده آن است که مردم در اداره امور جامعه خود نقش فعالی دارند.

در سال‌های اخیر، تلاش‌هایی برای افزایش مشارکت شهروندان در قانونگذاری انجام گرفته است از جمله این تلاش‌ها می‌توان به برگزاری جلسات علنی مجلس شورای اسلامی، ایجاد سامانه‌های الکترونیکی برای ارائه نظرها و پیشنهادهای مردم، و برگزاری همه‌پرسی در برخی موارد اشاره کرد. با این حال، هنوز راه زیادی برای تحقق کامل مشارکت شهروندان در قانونگذاری در ایران باقی مانده است. برای تحقق این امر باید قوانین و مقررات لازم تدوین شود، زمینه‌های لازم برای مشارکت شهروندان فراهم و فرهنگ مشارکت شهروندان در قانونگذاری تقویت شود.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

■ **تدوین قوانین و مقررات لازم:** برای تحقق مشارکت شهروندان در قانونگذاری، لازم است قوانین و مقررات لازم تدوین شود. این قوانین باید شرایط و ضوابط مشارکت شهروندان در قانونگذاری را مشخص کند.

■ **فراهم‌سازی زمینه‌های لازم برای مشارکت شهروندان:** برای مشارکت فعال شهروندان در قانونگذاری، لازم است زمینه‌های لازم برای این امر فراهم شود. این زمینه‌ها شامل آموزش شهروندان، اطلاع‌رسانی عمومی و ایجاد بسترهای ارتباطی مناسب بین شهروندان و نهادهای قانونگذاری است.

■ **تقویت فرهنگ مشارکت شهروندان:** برای نهادینه‌سازی مشارکت شهروندان در قانونگذاری، لازم است فرهنگ مشارکت شهروندان تقویت شود. این امر از طریق آموزش و اطلاع‌رسانی عمومی و ایجاد انگیزه‌های لازم برای مشارکت شهروندان می‌تواند انجام گیرد.

۱. مقدمه

شهروندی در هر جامعه‌ای شرط تحقق مردم‌سالاری است و یک نظام سیاسی بدون تحقق مشارکت شهروندی نمی‌تواند مردم‌سالار شود. رفتار شهروندان و کیفیت مشارکت آنان در امور جامعه از متغیرها و عوامل بنیادین در گسترش سرمایه اجتماعی و به دنبال آن توسعه جوامع بشری است. در این بحث، احساس مشارکت شهروندی یکی از جنبه‌های مهم حقوق شهروندی است که نقش بسیار مهمی در تحکیم و تقویت بنیان‌های اجتماعی هر جامعه دارد. از آنجاکه واژه شهروندی در خدمت دو ایده موقعیت شهروندی و احساس شهروندی است، آنچه از بین این دو اهمیت درخور توجهی دارد، احساس شهروند بودن (احساس برخورداری از حقوق شهروندی) است. نمی‌توان جامعه‌ای را تصور کرد که افراد در آن تنها در صورت آشنا بودن با حقوق و وظایف شهروندی به درجه شهروندی نائل شده باشند [۱]. احساس برخورداری از حقوق شهروندی به گفته کانور، کلیدی برای عمل به وظایف و نقش‌های شهروندی است [۲]. بنابراین احساس برخورداری از حقوق شهروندی در خلق موقعیت شهروندی از اهمیت بسزایی برخوردار است. شوارمنتل، در کتاب خود با عنوان «شهروندی و هویت»، امکان توسعه چنین احساسی را ضرورتی برای جلوگیری از شکاف‌های عمیق در دموکراسی معاصر قلمداد می‌کند [۳]. به نظر بعضی از صاحب‌نظران، احساس ضعیف شهروندی از جمله احساس عدم برخورداری از حقوق شهروندی، ریشه بسیاری از آسیب‌های اجتماعی است [۱]. در نظام‌های سیاسی، جوانان اگر احساس همبستگی و نزدیکی با نظام داشته باشند و اگر احساس کنند به عنوان یک شهروند از حقوق و مزایای شهروندی برخوردارند، پیش‌تاز حمایت از نظام و پیشرو اهداف آن هستند و اگر احساس کنند که از نظام بیگانه‌اند به قشری بی‌تفاوت، غیر مشارکت‌جو، منفعل و منزوی تبدیل می‌شوند.

در اسناد بالادستی کشور و همچنین بیانات حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری، مردم نقش مهم و اساسی در نظام سیاسی و کشورداری دارند و یکی از امتیازات و تمایزات اصلی نظام جمهوری اسلامی ایران با دیگر نظام‌های رایج دنیا، توجه واقعی به نظر مردم و به میدان آوردن مردم در عرصه حکمرانی و کشورداری است. همچنین حدود و ثغور مشارکت ملت در قانون اساسی - به عنوان میثاق ملی و بالاترین میراث مکتوب و رسمی انقلاب اسلامی - مورد توجه جدی قرار گرفته است (اصول هفتم، هشتم، بیست‌وششم، پنجاه‌وششم، یکصد و یکصد و سوم قانون اساسی). همچنین مقام معظم رهبری در مورد طراحی راهکار، سازوکار و ابزارهای جامع برای مشارکت مردم در عرصه کشورداری بیان می‌دارند: «حضور مردم چه جوری است؟ این، همان نکته اصلی است. اینجاست که مسئولین باید زمینه‌ها را، مدل‌ها را، فرمول‌های عملی و قابل فهم عموم را، فرمول‌های اعتمادبخش را برای مشارکت مردم فراهم کنند. در هر بخشی می‌شود این کارها را کرد. هم قوه مجریه، هم قوه قضائیه، هم قوه مقننه به شیوه خاص خود می‌توانند این را تأمین کنند؛ از ابتکار مردم، از فکر مردم، از نیرو و انگیزه مردم، از نشاط جوانی جوانان ما - که قشر عظیم و وسیعی هستند - می‌توانند استفاده کنند؛ این جزو کارهایی است که باید ان شاء الله با سازوکار شفاف از سوی مسئولین انجام بگیرد»^۱.

مشارکت شهروندان در امر حکمرانی در چهار سطح «تصمیم‌گیری»، «نظارت»، «مطالبه‌گری» و «اجرا» قابل تعریف است. در قانون اساسی کشور، موضوع مشارکت مردمی در اصول مختلف همچون اصل سوم قانون اساسی آمده است که ناظر به تکلیف دولت به جلب مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. بنابراین موضوع مشارکت شهروندی و مردمی باید به صورت جامع ناظر به تمامی سطوح حکمرانی در نظر گرفته شود و نگاه تقلیل‌گرایانه به آن نداشت. در گزارش حاضر تلاش می‌شود تا براساس این نگاه، ابزارهای مشارکت شهروندی که بیشتر ناظر به اجرا و نظارت هستند تشریح شوند.

1. <https://khl.ink/f17510/>

۲. پیشینه پژوهش

احساس مشارکت شهروندان موضوعی است که در سال‌های اخیر مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است. این موضوع از آن جهت اهمیت دارد که مشارکت شهروندان در امور عمومی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایتمندی شهروندان از جامعه کمک کند. پژوهش‌های انجام شده در این زمینه نشان می‌دهند که احساس مشارکت شهروندان در جهان در حال افزایش است. این افزایش مشارکت را می‌توان به عوامل مختلفی از جمله گسترش فناوری‌های ارتباطی، افزایش آگاهی شهروندان از حقوق خود و تغییر نگرش‌های سیاسی و اجتماعی نسبت داد. پژوهش‌های انجام شده در این زمینه همچنین نشان می‌دهند که مشارکت شهروندان در امور عمومی می‌تواند تأثیرات مثبتی بر جامعه داشته باشد.

در ادامه به برخی از پژوهش‌های انجام شده در این زمینه اشاره می‌شود. پژوهش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱ در سال ۲۰۱۹ نشان می‌دهد که احساس مشارکت شهروندان در میان کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در حال افزایش است. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد عواملی مانند سطح تحصیلات، سطح درآمد، و سن، بر احساس مشارکت شهروندان تأثیر می‌گذارند [۴]. پژوهش دانشگاه هاروارد در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در امور عمومی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی شهروندان، از طریق کاهش جرم، جنایت و بهبود محیط زیست کمک کند. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در

امور عمومی می‌تواند به افزایش رضایتمندی از جامعه کمک کند [۵]. در مطالعه دانشگاه کمبریج در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد مشارکت شهروندان در امور عمومی می‌تواند به تقویت دموکراسی، از طریق افزایش پاسخگویی دولت به خواسته‌های شهروندان کمک کند. این مطالعه همچنین نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در امور عمومی می‌تواند به افزایش اعتماد به دولت کمک کند [۶]. مطالعه‌ای دیگر با عنوان «مشارکت شهروندان در قانونگذاری: چالش‌ها و راهکارها»، به بررسی مزایا، چالش‌ها و راهکارهای مشارکت شهروندان در قانونگذاری پرداخته است. این مطالعه، نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در قانونگذاری، می‌تواند به بهبود کیفیت قوانین، افزایش مشروعیت قوانین و تقویت دموکراسی کمک کند [۸]. کتاب «مشارکت سیاسی شهروندان» نیز به بررسی مشارکت سیاسی شهروندان در ایران پرداخته است و نشان می‌دهد که مشارکت سیاسی شهروندان در ایران، در دهه‌های اخیر افزایش یافته است، اما هنوز با کشورهای توسعه‌یافته فاصله زیادی دارد [۹]. همچنین گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با عنوان «مشارکت شهروندان در روند قانونگذاری»، به بررسی چالش‌ها و راهکارهای مشارکت شهروندان در قانونگذاری در ایران پرداخته است. این گزارش، نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان ایرانی در قانونگذاری، هنوز در مراحل ابتدایی قرار دارد و راه زیادی برای تحقق کامل آن باقی مانده است [۷].

1. OECD

۳. اهمیت ایفای نقش شهروندی در نظام حکمرانی ملی

انسانی عمل می‌کند و شهروندی به‌عنوان سازوکار تحقق این حقوق و آزادی‌ها عمل می‌کند. باین‌حال، تحقق حقوق بشر در چارچوب شهروندی با مشکلاتی مواجه است. حقوق بشر برای تحقق خود به حمایت جامعه سیاسی نیاز دارد. این بدان معناست که نهادهای جامعه سیاسی باید حقوق بشر را به رسمیت بشناسند و از آنها حمایت کنند.

در نتیجه، می‌توان گفت شهروندی همچنان یک مفهوم مهم و اساسی است و جایگاه خود را در جوامع بشری حفظ کرده است. باین‌حال، مفهوم شهروندی در عصر جهانی شدن دستخوش تغییراتی شده است و شهروندان باید با این تغییرات سازگار شوند.

در جایی که علم در حال از دست دادن اقتدار اجتماعی است، به‌نظر می‌رسد شهروندان دغدغه‌مند، وارد موضوع‌ها و حوزه‌هایی می‌شوند که قبلاً فقط به دانشمندان اختصاص داده شده بود. چنین افراد عادی، مهارت‌ها و بینش‌هایی دارند که از نظر تخصص ممکن است آنها را با دانشمندان هم‌تراز کند [۱۲]. هر مقدار مشارکت شهروندان، اقدام‌های بازیگران دولتی را «تعدیل»^۲ کند، به‌عنوان «پذیرش مشارکت شهروندان» در نظر گرفته می‌شود. مشارکت شهروندان این پتانسیل را دارد که به حاکمیت کمک کند و آن را شفاف‌تر و پاسخگوتر کند [۱۳].

حاکمیت می‌تواند برای عبور از دوره بی‌اعتمادی با استفاده از این جعبه‌ابزار از مشارکت شهروندان بهره برد. هر قدر مشارکت شهروندان، اقدام‌های بازیگران دولتی را «تعدیل» کند، به‌عنوان «پذیرش مشارکت شهروندان» در نظر گرفته می‌شود. مشارکت شهروندان این ظرفیت را دارد که به حاکمیت کمک کند و موانع را رفع کند. اما اگر مورد پذیرش قرار نگیرد می‌تواند به‌مثابه هشدار اولیه به خط‌مشی‌گذاران باشد و در اینجا نقش واسطه‌ها و رابطان میان خط‌مشی‌گذاران و شهروندان پررنگ می‌شود.

امروزه بنا به دلایلی، این باور وجود دارد که مقوله شهروندی اهمیت خود را از دست داده است. نظریه‌پردازان جهانی شدن، ادعا می‌کنند که پدیده دولت ملت از سوی جامعه جهانی، سیاست، اقتصاد و بازیگران آن، به‌طور فزاینده نادیده گرفته می‌شود و توانایی دولت ملت، نسبت به تضمین حقوق و اجرای تعهدات مربوط به شهروند ملی، با این حساب، مبهم و نامشخص خواهد بود. به‌علاوه، امروزه بسیاری از حقوق و تعهدات فردی در جوامع مرفه غربی، پیش از آنکه به موقعیت شهروندی رسمی، بستگی داشته باشد، به اقامتگاه قانونی^۱ وابسته است و این امر نیز از اهمیت شهروند ملی کاسته است [۱۰]. امروزه به‌جای شهروندی، از مفاهیمی همچون جهان وطنی^۲ و شهروند جهانی^۳، سخن به میان می‌آید. با وجود این مطالب، واقعیت آن است که از اهمیت موقعیت شهروندی به‌هیچ‌وجه کاسته نشده است. دلیل آن را باید در عوامل گوناگون جستجو کرد.

۱. جهانی شدن برخی امور باعث تغییر زمینه‌ای شده که دولت‌ها در آن حاکم هستند، اما دولت‌ها همچنان تواناترین نهاد برای تمرکز قدرت سیاسی، اقتصادی، نظامی و ارتباطی‌اند. بنابراین دولت بستر اصلی شهروند است و حقوق و مسئولیت‌ها به‌شکل اساسی در سطح دولت‌ها اعمال می‌شوند و اجرایی شدن حقوق و تکالیف، با دولت-ملت ارتباط تنگاتنگی دارد.

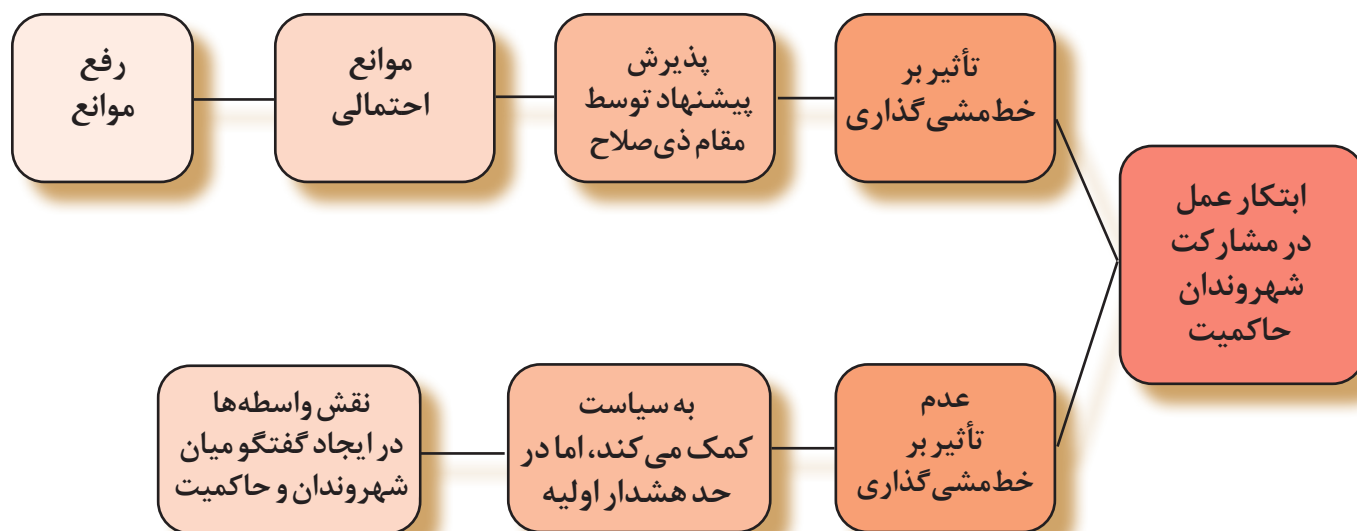
۲. شهروندی بیانگر ارتباط میان حقوق، مسئولیت‌ها و مشارکت است که برای هر نوع اداره کردن ضروری است و هم‌اکنون شهروندی سازوکار خوبی برای تحقق حقوق و تکالیف است، درحالی‌که یکی از مشکلات حقوق بشر برای تحقق شهروندی آن است که با پدیده‌ای به نام جامعه سیاسی، پیوند و سازوکار مؤثری ندارد [۱۱].

حقوق بشر و شهروندی دو مفهوم مرتبط با یکدیگر هستند. حقوق بشر به‌عنوان چارچوب کلی برای حقوق و آزادی‌های

۱. منظور قوانین و مقررات حاکم بر آن سرزمین و منطقه است.

2. Cosmopolitan
3. Global Citizen
4. Adjust

شکل ۱. چارچوب مشارکت شهروندان در یک نگاه

۴. مفهوم‌شناسی شهروندی و احساس مشارکت شهروندی

از موقعیت و حالت انسانی است که براساس آن باید از حقوق و مزایایی برخوردار شود و باید تکالیفی نیز برعهده گیرد، هرچند در دولت - شهر نباشد؛ یعنی ساکن کشور نباشد [۱۷]. بنابراین، شهروندی وضعیتی است که به افراد عضو جامعه‌ای ملی اعطا می‌شود و حقوق شهروندی، حقوقی است که از آن ناشی می‌شود و مشارکت در این داری عمومی را آسان می‌کند [۱۸]. شهروندی، هویت جدیدی به فرد می‌بخشد که خارج از هویت فردی، خاندانی، قومی، خونی، تباری و شغلی است. پس شهروندی به وضع رابطه موجود میان شخصی طبیعی و جامعه‌ای سیاسی به نام دولت - کشور، گفته می‌شود که براساس آن اولی به وفاداری و دومی به حمایت موظف است. درواقع، ویژگی‌ای که شهروندی را از تابعیت صرف جدا می‌کند، وجود اخلاق مشارکت و حقوق و مزایای شهروندی است. شهروندی نه صرف موقعیتی منفعلانه، بلکه موقعیتی فعالانه و اثرگذار است. در نگاهی کلان، شهروندی حاکی از این رابطه خاص میان جامعه سیاسی و عضو آن است که براساس آن فرد، دارای حقوق و تکالیفی خواهد بود. پس شهروند بر عضویت و شهروندی بر حالتی که از این وضعیت ناشی می‌شود، دلالت دارند. بنابراین در جمع‌بندی می‌توان بیان داشت که شهروندان افرادی هستند که در یک نظام سیاسی به رسمیت شناخته می‌شوند و دارای حقوق مشخص هستند و در اداره امور ملی مشارکت دارند.

شهروند فقط به ساکن شهر گفته نمی‌شود. در رم، همانند آتن، همه ساکنان خصلت شهروندی نداشتند. کسی شهروند بود که برای مشارکت در اداره امور عمومی شهر شرایط لازم را داشته باشد. در زبان فرانسه، غالباً شهروند در نقطه مقابل رعیت به کار می‌رود. رفته‌رفته، دولت - کشور جای دولت - شهر را گرفت و مفهوم شهروند به مفهوم دولت - کشور وابسته شد [۱۴]. در ایران تا پیش از مشروطیت، به جای این واژه از کلمه رعیت و رعایا استفاده می‌شد [۱۵].

در اصطلاح، شهروند عضو جامعه‌ای سیاسی است که دارای حقوق و وظایف مرتبط با این عضویت است. درواقع، شهروند از وجود رابطه و پیوند متقابل فرد و جامعه سیاسی حکایت می‌کند. البته باید توجه داشت که برخی الزامات این واژه در غیر شهر، کمتر معنا می‌یابد؛ زیرا بیشتر شهرها محل ظهور روابط پیچیده سیاسی، اقتصادی، حقوقی و فرهنگی است، اما بدان معنا نیست که روستاییان یا افرادی که در غیر شهر زندگی می‌کنند، شهروند محسوب نمی‌شوند، بلکه از باب تغلیب، به همه افراد سرزمین یا کشوری، شهروند گفته می‌شود. درواقع، شهروند، فردی است که در ساختار اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی جامعه حضور دارد و در تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و شکل‌دهی آن به صورت مستقیم و غیرمستقیم، اثرگذار است. در یک کلام، شهروند بر عضویت یک فرد در جامعه سیاسی دلالت دارد و حاکی از آن است [۱۶]. درواقع، شهروندی حاکی

۵. تجربیات جهانی مشارکت شهروندان

از صدویست و پنجمین سالگرد کانادا به عنوان وسیله‌ای برای بازنمایی یک مدل جدید از هویت ملی کانادا بهره‌برداری کرد. دولت کانادا با هماهنگ کردن حمایت‌های بخش خصوصی از جشنواره‌های شهرهای کوچک که فضیلت کانادایی بودن را تمجید می‌کند، جشن کانادایی بودن را ترویج می‌دهد و این جشن‌ها به عنوان ابتکارات محلی توسط مردم تلقی می‌شود. کانادا با سابقه طولانی مداخله دولت در فرهنگ و تلاش دولت برای ایجاد هویت ملی براساس ایده کانادا به عنوان یک جامعه چند فرهنگی، در زمان حزب محافظه کار، تلاش کرد از حرکت‌های مردم در این عرصه حمایت کند و نتیجه این شد که مشارکت حداکثری شهروندان در جشنواره‌های محلی به منصفه ظهور رسید [۱۹].

۲-۵. ارتقای احساس مشارکت شهروندی از طریق پروژه شهروند هوشمند در بارسلونا

احساس شهروندی در بارسلونا از طریق پروژه شهروند هوشمند مورد توجه قرار گرفت. شهروند هوشمند که در سال ۲۰۱۲ آغاز شد، ابزارها و روش‌هایی را برای توانمندسازی جوامع در نظارت بر محیط زیست و تصمیم‌گیری مشارکتی توسعه داده است. محصول شاخص این پروژه، کیت شهر هوشمند^۲، یک پلتفرم سخت‌افزاری کم‌هزینه و منبع باز است که شهروندان را قادر می‌سازد تا داده‌های لحظه‌ای را در مورد پارامترهای مختلف محیطی از جمله کیفیت هوا، آلودگی صوتی و دمای شهری جمع‌آوری کنند. سپس این داده‌ها در پلتفرم شهروند هوشمند جمع‌آوری و تجسم می‌شوند و تصویری جامع از شرایط محیطی در سراسر شهر ارائه می‌دهند. فراتر از جمع‌آوری داده‌ها، شهروند هوشمند با ارائه منابع آموزشی، سازماندهی کارگاه‌ها و تسهیل گفتگو بین شهروندان، محققان و خط‌مشی‌گذاران، مشارکت و همکاری جامعه را تقویت می‌کند. این رویکرد مشارکتی به توسعه ابتکارات نوآورانه حس شهروندان منجر شده است، مانند:

■ نقشه نويز بارسلون: این پروژه از کیت شهروند هوشمند برای نقشه‌برداری سطوح آلودگی صوتی در سراسر شهر استفاده می‌کند و بینش‌هایی را در مورد مناطق دارای سروصدای بیش

در جوامع مدرن، دولت‌ها با چالش‌های جدیدی برای ایجاد رضایت عمومی مواجه‌اند مانند افزایش پیچیدگی جامعه، جهانی شدن و شکاف‌های اجتماعی. در این شرایط، دولت‌ها به استراتژی‌های پیچیده‌تری برای ایجاد رضایت عمومی نیاز دارند که باید شامل عناصر فرهنگی باشد.

برای مثال، دولت‌ها می‌توانند از سیاست‌های فرهنگی برای تقویت احساس تعلق به یک کشور یا ترویج ارزش‌های مشترک و کاهش شکاف‌های اجتماعی استفاده کنند. استراتژی‌های پیچیده‌تر دولت‌ها برای ایجاد رضایت عمومی می‌تواند به تقویت هویت ملی کمک کند. با افزایش مشارکت شهروندان در قانونگذاری، می‌توان زمینه را برای تصویب قوانینی متناسب با نیازها و اولویت‌های واقعی جامعه فراهم کرد و به تقویت دموکراسی کمک کرد.

برگزاری همه‌پرسی در مورد موضوع‌های مختلف از جمله این راهکارهاست. در بسیاری از کشورها مانند سوئیس، ایرلند و دانمارک برگزاری همه‌پرسی در مورد موضوع‌های مختلف از جمله قوانین، امری معمول است.

همچنین ایجاد نهادهای مشورتی با حضور شهروندان راهکار دیگری در این زمینه است. در برخی از کشورهای جهان، نهادهای مشورتی با حضور شهروندان برای ارائه نظرها و پیشنهادهای در مورد قوانین ایجاد شده است که می‌توان به نهادهای «مشاوره عمومی»^۱ در انگلستان و «شورای مشورتی ملی»^۲ در کانادا اشاره کرد.

ایجاد بسترهای ارتباطی مناسب بین شهروندان و نهادهای قانونگذاری نیز زمینه‌های ارتقای احساس مشارکت را توسعه خواهد داد. در برخی از کشورها، بسترهای ارتباطی مناسبی بین شهروندان و نهادهای قانونگذاری ایجاد شده است تا زمینه مشارکت بیشتر شهروندان در قانونگذاری فراهم شود. از جمله این بسترها می‌توان به وبسایت‌های نهادهای قانونگذاری، تلفن‌های خط ویژه و شبکه‌های اجتماعی اشاره کرد.

۱-۵. برگزاری رویدادهای ملی و محلی مشارکتی در کانادا

دولت فدرال کانادا، تحت رهبری حزب محافظه کار متمرکز،

1. Public Consultation
2. National Advisory Council
3. Smart Citizen Kit

جلب توجه به مسائل زیست‌محیطی و عدالت اجتماعی و ایجاد مداخلات مبتنی بر داده‌های جمع‌آوری شده از سوی شهروندان است.

۲. ابتکار نظارت بر رودخانه آنین:^۲ این پروژه بر نظارت بر رودخانه، یکی دیگر از آبراه‌های مهم در رم تمرکز داشت که با مشارکت شهروندی و با هدف ارزیابی کیفیت آب و شرایط اکولوژیکی رودخانه انجام شد. شهروندان فعالانه در جمع‌آوری نمونه‌های آب و تجزیه و تحلیل داده‌ها مشارکت داشتند. هدف این طرح افزایش آگاهی در مورد مسائل زیست‌محیطی و توانمندسازی شهروندان برای انجام اقدام‌ها در جوامع محلی است. این ابتکارات پتانسیل نظارت شهروندی را برای تولید دانش ارزشمند، اطلاع‌رسانی به خط‌مشی‌گذاران و تقویت انتقال شهر به سمت شهری هوشمند و پایدار نشان می‌دهد [۲۱].

۴-۵. پروژه آزمایشگاه شهروند هوشمند آمستردام

سنجش شهروندی به‌عنوان رویکردی مهم برای نظارت بر محیط زیست و حکمرانی مشارکتی در آمستردام اجرا شده است. این رویکرد را انجمن واگ^۳، یک سازمان غیرانتفاعی که نوآوری و مشارکت شهروندان را ترویج می‌کند، رهبری می‌کند. مشارکت شهروندان را به‌عنوان ابزاری برای افزایش آگاهی زیست‌محیطی و اطلاع‌رسانی برنامه‌ریزی شهری و تصمیم‌گیری‌های خط‌مشی ارائه می‌دهد.

پروژه شاخص آزمایشگاه شهروند هوشمند آمستردام، در ارتقای ابتکارات سنجش شهروندان در سراسر شهر مؤثر بوده است. این آزمایشگاه به شهروندان امکان دسترسی به حسگرها و نرم‌افزارهای کم‌هزینه و منبع باز را می‌دهد و آنها را قادر می‌سازد تا داده‌ها را در مورد پارامترهای مختلف محیطی از جمله کیفیت هوا، آلودگی صوتی و فضاهای سبز شهری جمع‌آوری کنند. سپس این داده‌ها در یک پلتفرم آنلاین تجمیع و تجسم می‌شوند و به شهروندان این امکان را می‌دهند تا شرایط محیطی در محله‌های خود را رصد کنند و در بحث با خط‌مشی‌گذاران برای رسیدگی به نگرانی‌های زیست‌محیطی شرکت کنند.

موفقیت سنجش شهروندان در آمستردام پتانسیل این رویکرد را برای توانمندسازی شهروندان، افزایش مشارکت مدنی و بهبود کیفیت محیط شهری برجسته می‌کند. آمستردام با

از حد ارائه می‌کند و شهروندان را قادر می‌سازد تا از اقدام‌های کاهش صدا حمایت کنند.

■ هشدارهای کیفیت هوا: پلتفرم شهر هوشمند زمانی که سطح کیفیت هوا در محله‌های خاص از آستانه‌های از پیش تعیین شده فراتر می‌رود، هشدارهایی بی‌درنگ صادر می‌کند و شهروندان را قادر می‌سازد تا اقدام‌های پیشگیرانه را انجام دهند و اورژانس را مطلع کنند.

■ جمع‌آوری داده‌های متحرک: این پروژه همچنین با استفاده از کیت شهروند هوشمند برای ردیابی جریان افراد و وسایل نقلیه در مناطق مختلف، داده‌هایی را در مورد الگوهای تحرک شهری جمع‌آوری کرده است. این داده‌ها ابتکارات برنامه‌ریزی شهری و استراتژی‌های مدیریت ترافیک را بهبود بخشیده است. موفقیت سنجش شهروندی در بارسلونا پتانسیل این رویکرد را برای رسیدگی به چالش‌های زیست‌محیطی و افزایش مشارکت مدنی در حکمرانی شهری را برجسته می‌کند. با توانمندسازی شهروندان برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، درک عمیق‌تری از مسائل زیست‌محیطی را تقویت می‌کند و جوامع را برای ارائه راه‌حل‌ها توانمند می‌سازد. [۲۰]

۳-۵. ارتقای احساس مشارکت شهروندی مبتنی بر توسعه نظارت‌های عمومی در رم

استفاده از نظارت شهروندی در رم برای ارزیابی وضعیت زیست‌محیطی رودخانه‌های شهر انجام شده است. هدف این است که چگونه نظارت شهروندی می‌تواند برای حکمرانی منابع شهری مفید باشد و انتقال شهری را تقویت کند. علاوه بر این، پتانسیل این ابتکارات را برای اطلاع‌رسانی فرایندهای تصمیم‌گیری بررسی می‌کند. دو نمونه از ابتکارات نظارت شهروندی در رم عبارتند از:

۱. ابتکار نظارت بر رودخانه تیبر:^۱ این طرح با هدف مشارکت ساکنان محلی در نظارت بر وضعیت رودخانه تیبر انجام شد. ساکنان محلی و گروه‌های محیطی با نگرانی در مورد وضعیت رودخانه و عدم اقدام محسوس از سوی نهادهای نیروهای خود را برای نظارت بر کیفیت آب تیبر ملحق کردند. فرایند پایش، شهروندان را در طراحی تحقیق، جمع‌آوری نمونه‌های آب و تجزیه و تحلیل نتایج مشارکت می‌داد. این ابتکار توسط جامعه مدنی سازمان‌یافته و داوطلبان درگیر هدایت شد. هدف آن

1. RomaUP Tiber
2. Walk Up Aniene
3. Waag

■ پروژه گاماسنس^۲: این پروژه سطوح تشعشعات گاما را در سطح شهر با استفاده از حسگرهای شهروندی نظارت می‌کند. این داده‌ها برای اطلاع‌رسانی تصمیمات بهداشت عمومی و افزایش اقدام‌های ایمنی در برابر تشعشع استفاده شده است.

■ نقشه فضای سبز: این نقشه توزیع فضاهای سبز در سطح شهر را براساس داده‌های جمع‌آوری شده توسط شهروندان به تصویر می‌کشد. این داده‌ها برای شناسایی مناطق با کمبود فضای سبز و حمایت از توسعه پارک‌ها و فضای سبز جدید استفاده شده است.

■ نقشه سیل آمستردام: این نقشه حوادث سیل و میزان خسارت سیل را در سراسر شهر ردیابی می‌کند. این داده‌ها برای اطلاع‌رسانی استراتژی‌های کاهش سیل و بهبود آمادگی برای سیل آینده استفاده شده است. [۲۲]

استفاده از قدرت جمعی شهروندان برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان داده است که حس شهروندان می‌تواند ابزار ارزشمندی برای رسیدگی به مسائل زیست‌محیطی و شکل دادن به توسعه پایدار شهری باشد.

در اینجا چند نمونه خاص از ابتکارات سنجش شهروندان در آمستردام آورده شده است:

■ شبکه ایرکیو^۱: این شبکه متشکل از بیش از ۱۰۰ حسگر کیفیت هواست که شهروندان اداره می‌کنند، داده‌ها سطوح آلودگی هوا را در سراسر شهر نشان می‌دهد. این داده‌ها برای شناسایی نقاط داغ آلودگی هوا و اطلاع‌رسانی مداخلات سیاستی برای کاهش انتشار استفاده شده است.

■ پروژه موج صوتی^۳: این پروژه با استفاده از حسگرهای صوتی شهروندی، سطوح آلودگی صوتی را در سطح شهر ترسیم می‌کند و برای شناسایی مناطق دارای سروصدای بیش از حد و اقدام‌های کاهش نویز استفاده می‌شود.

1. AirQ
2. Soundwave
3. Gammasense

۶. جعبه‌ابزار مشارکت شهروندی

این جعبه‌ابزار تنوع غنی از موضوع‌های سیاستی وجود دارد که بسته به هر موضوع یا جامعه متفاوت است. نکته مهم این است که ابزارهای ارائه شده، کامل نیستند و حتماً باید تکمیل و تصحیح شوند.

۶-۱. چارچوب مفهومی ایجاد احساس مشارکت شهروندی

پروژه ایجاد احساس مشارکت یک پروژه بین‌المللی و مشارکتی با هدف تعمیق درک فرایندهای جمعی مبتنی بر بسته ابزار شهروند هوشمند است. این بسته ابزار نشان داد که چگونه نرم‌افزار متن‌باز، سخت‌افزار متن‌باز و شیوه‌های طراحی باز می‌تواند به‌طور مؤثر به فراهم کردن زمینه مشارکت شهروندان کمک کند. چارچوب مفهومی و روش‌شناختی ایجاد احساس مشارکت شهروندی شامل چهار عنوان اصلی و هشت مرحله است که در هر مرحله ابزارهایی معرفی می‌شود:

۱. توانمندسازی؛ احساس کنترل یا افزایش مسئولیت فرد در قبال خودش و محیط که می‌تواند همراه تشویق با ترکیبی از رویکردهای مشارکتی و باز بودن با استفاده از فناوری‌ها و داده‌ها باشد و به بهبود کیفیت زندگی و قدرت بیشتر برای تغییر در شرکت‌ها و دولت‌ها منجر شود.

۲. هم‌آفرینی؛ تمرین توسعه مشارکتی و راهی برای توصیف رویکردها و اقدام‌ها با استفاده از روش‌ها و ابزارهایی برای کار کردن افراد با یکدیگر در یک زمین بازی است. هم‌آفرینی فرایندی مشارکتی بین افراد متعدد با استفاده از طیف گسترده‌ای از منابع و ایده‌ها برای ایجاد اهداف یا فعالیت‌های جدید است.

۳. ایجاد تغییر؛ هدف فراتر از افزایش آگاهی است. آگاهی لزوماً به تغییر منجر نمی‌شود. هدف، تغییر در افراد، جوامع،

توسعه مشارکت شهروندان در نظارت و اقدام‌های حوزه عمومی به‌صورت پایین به بالا و توانمندسازی جامعه را مشارکت شهروندی می‌گویند. «جعبه‌ابزار مشارکت شهروندی» یکی از بهترین نمونه‌هایی است که برای تحقق نوآوری اجتماعی ارائه شده است. در این جعبه، ابزارها و سازوکارهایی برای به‌کارگیری فناوری‌های شبکه‌ای و توانمندسازی شهروندان با استفاده از اطلاعاتی که از یکدیگر و از محیط می‌گیرند، به‌منظور کسب آگاهی بهتر از مشکلات و راه‌حل‌های ممکن ارائه شده است. [۲۳]

ظهور چشمگیر فناوری‌های ارتباطی، زندگی ما را آسان‌تر کرد اما هزینه‌های اجتماعی و خطرات متعددی از نظر حریم خصوصی،^۱ قابلیت اطمینان،^۲ مالکیت داده‌ها،^۳ استقلال تصمیم‌گیری^۴ و درنهایت کنترل دموکراتیک^۵ را نیز به‌دنبال داشت. برای همین به رویکردهای متفاوت و غیرمتمرکز نیاز است که شهروندان در کنار دولت نقش فعالی داشته باشند. رویکرد مشارکتی باز،^۶ زمینه یک نوآوری اجتماعی^۷ را فراهم می‌کند. این رویکرد، نمی‌تواند جایگزین خدمات عمومی شود، اما دارای پتانسیل قوی برای غنی‌سازی و محافظت از خدمات در برابر کنترل خارجی یا منافع تجاری است.

جعبه‌ابزار ارائه شده در گزارش حاضر^۸ قصد دارد به فعالان اجتماعی و دغدغه‌مندان مسائل محلی یا جهانی و همچنین به پژوهشگران در زمینه‌های دانش شهروندی، فعالیت اجتماعی و مشارکتی، دولت و سایر بازیگران خط‌مشی‌گذاری عمومی و کسانی که مایل‌اند در فرایند تصمیم‌گیری، صدای شهروندان را نیز بشنوند، کمک کند.

اصول حاکم بر این جعبه‌ابزار ارتقای مشارکت شهروندان، توانمندسازی،^۹ باز بودن،^{۱۰} هم‌آفرینی^{۱۱} و تغییر^{۱۲} است. در

1. Privacy
2. Dependability
3. Ownership of Data
4. Decisional Autonomy
5. Democratic Control
6. Open Collaborative Approach
7. Social Innovation

۸. جعبه ابزار در اینجا به‌طور کامل با ذکر مثال‌های متعدد معرفی شده است.
Woods, Melanie, Balestrini, Mara, Bejtullahu, (20 more authors) (2018) *Citizen Sensing: A Toolkit. Making Sense*

9. Empowerment
10. Openness
11. Co-creation
12. Changemaking

مؤسسه‌ها و / یا فرهنگ‌ها و تفکر، نگرش‌ها، ارزش‌ها و آگاهی است.

۴. **بازبودن**؛ این امر در مورد شفافیت ساختارها، داده‌ها و اقدام‌هاست. اولویت‌های استراتژیک در این زمینه شامل طراحی باز،^۱ علم باز،^۲ فناوری و داده باز^۳ و جهان باز^۴ هستند. [۲۳]

۶-۲. مراحل طراحی جعبه‌ابزار احساس مشارکت شهروندی

در این بخش به صورت خلاصه مراحل طراحی جعبه‌ابزار احساس مشارکت شهروندی ارائه می‌شود:

۱. **تعیین محدوده و دامنه موضوعی**؛^۵ در این مرحله ابتدا موضوع‌های مهم توسط شهروندان کشف، نگاشت و مورد بحث قرار می‌گیرند. اطلاعات با جستجوهای اینترنتی، مقالات، گزارش‌های خبری، انجام نظرسنجی و مصاحبه جمع‌آوری می‌شود. این مرحله محدودیت زمانی ندارد و ممکن است چند هفته یا چند سال طول بکشد.

۲. **جامعه‌سازی**؛^۶ هدف جامعه‌سازی این است که همه شهروندان به درک مشترکی از موضوع، اهداف کمپین، سازماندهی پروژه و نحوه مستندسازی فعالیت‌ها برسند. این مرحله زمانی است که مهارت‌های شهروندان شناسایی شود و مهارت‌های جدید توسعه یابد.

۳. **برنامه‌ریزی**؛^۷ برنامه‌ریزی باعث می‌شود که شهروندان به‌طور جمعی در مورد اهداف پروژه، استراتژی‌های سنجش و پروتکل‌های جمع‌آوری داده‌ها تصمیم بگیرند. در این مرحله ابزارهای سنجش، آزمایش و متناسب می‌شوند. شهروندان با حسگرها^۸ آشنا می‌شوند و رویکردهایی برای درک داده‌ها معرفی می‌شود.

۴. **حس کردن**؛^۹ مرحله‌ای است که در آن همه داده‌ها را در مورد موضوع سیاستی جمع‌آوری و شاخص‌هایی برای نشان

دادن تأثیرات آن بر افراد و جامعه تعیین می‌کنند.

۵. **آگاهی**؛^{۱۰} با استفاده از تمامی داده‌ها و تکمیل شاخص‌ها، اطلاعات تجزیه و تحلیل شده و در اختیار جامعه قرار می‌گیرد. گردآوری اطلاعات برای شناسایی نقاط مداخله برای اقدام و تغییر تا رسیدن به یک آگاهی جمعی، ضروری است.

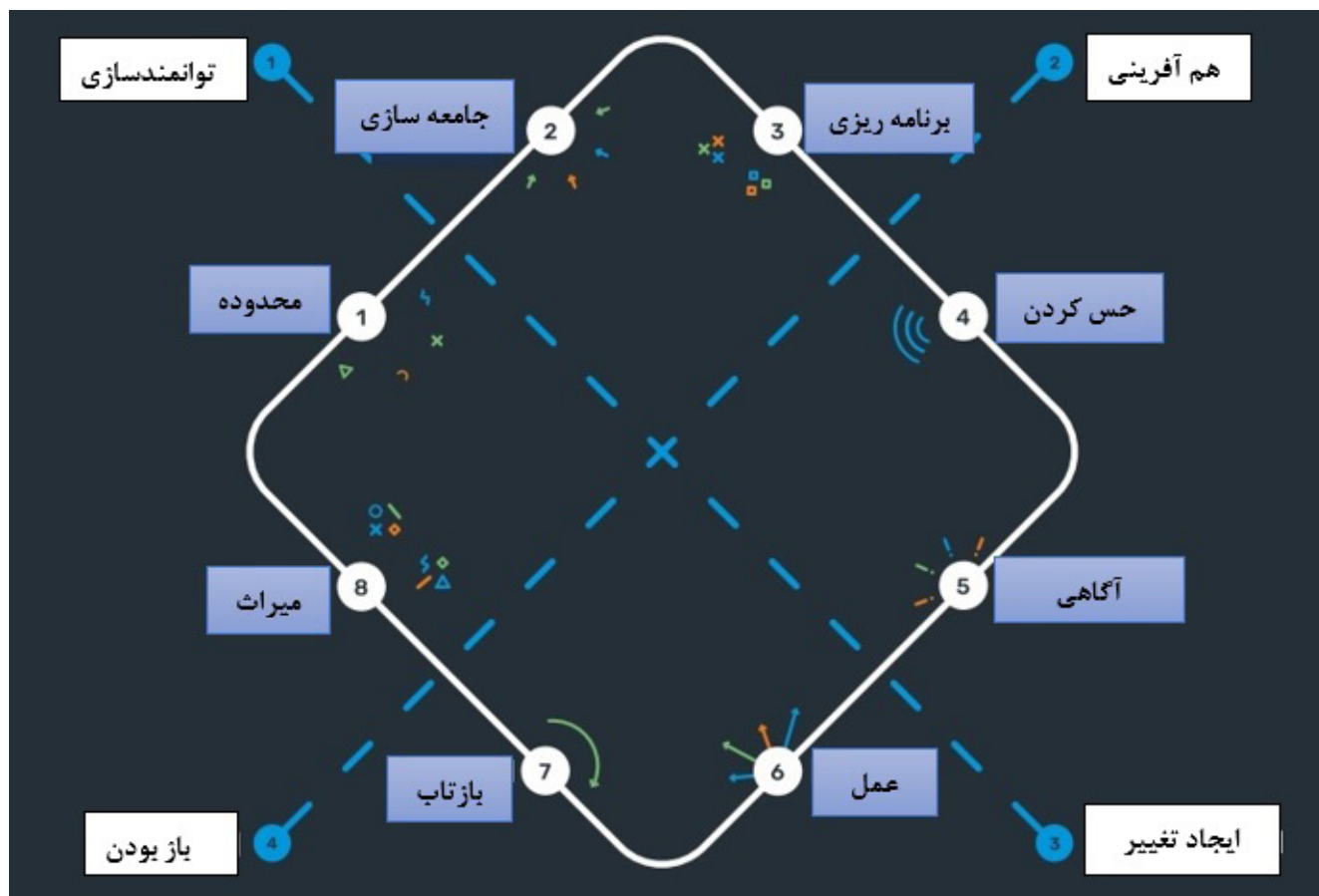
۶. **اقدام**؛^{۱۱} هنگامی که آگاهی در مورد مسئله افزایش یافت، شهروندان راه‌های عملی را پیشنهاد می‌دهند. هدف، تدبیر، ساماندهی و ارائه مجموعه‌ای از اقدام‌هاست که می‌تواند موضوعی را شناسایی یا ایجاد کند، روی آن تأثیر گذارد و بسازد یا تغییر دهد. اقدام می‌تواند تغییر فردی باشد یا فعالیت عمومی یا حتی تغییر دادن خط‌مشی‌ها.

۷. **بازتاب**؛^{۱۲} شهروندان در مورد فرایند فکر می‌کنند که چه چیزی کارآمد است و چه چیزی می‌تواند بهبود یابد. این مرحله شامل مشاهده داده‌ها و تغییرات ایجاد شده است. ممکن است تکرار مراحل و یا بازگشت به مراحل قبلی (مانند احساس کردن) صورت گیرد.

۸. **میراث**؛^{۱۳} با نگاه کردن به آینده پروژه و ایجاد طرح‌هایی برای ماندگار کردن تأثیرات برنامه‌ها و نیز به اشتراک‌گذاری اطلاعات ایجاد می‌شود. برای اطمینان از پایداری اثرات پروژه، برای سازمان‌های اجتماعی، ابزارها دوباره آزمون شده و گزارش نوشته می‌شود و برای پروژه‌های بعدی به اشتراک گذاشته می‌شود. شرکت‌کنندگان کلیدی در این بخش شامل سازمان‌دهندگان جامعه^{۱۴}، تیم‌های پروژه، اعضای جامعه، دانشگاهیان و کارشناسان خارجی، تحلیلگران داده، رسانه‌ها و مقامات دولتی هست [۲۳].

1. Open Design
2. Open Science
3. Open Technology and Data
4. Open to the World
5. Scoping
6. Community Building
7. Planning
8. Sensors
9. Sensing
10. Awareness
11. Action
12. Reflection
13. Legacy
14. Community Organisers

شکل ۲. چارچوب و مراحل بسته ابزار ایجاد احساس مشارکت شهروندی [۲۳]

۷. ابزارهای احساس مشارکت شهروندی

در این قسمت براساس چارچوب هشت مرحله‌ای ارائه شده در قسمت پیشین، ابزارهای ایجاد احساس مشارکت شهروندی در هر مرحله ارائه می‌شود [۲۳].

۷-۱. ابزارهای شناسایی محدوده فعالیت

اولین قدم در طراحی ابزارهای مشارکت شهروندی، شناسایی دغدغه‌های افراد جامعه و ایجاد درک درستی از موضوع است. با توجه به شناخت فرهنگ و انگیزه‌های شهروندان باید بر موقعیت محلی تمرکز کرد و آن را درک کرد.

مشخص کردن محدوده فعالیت می‌تواند به ترسیم مسائل مورد علاقه و کارهایی که در گذشته، چه در منطقه و چه در مقیاس بین‌المللی انجام شده، کمک کند. این مرحله می‌تواند شامل بررسی ادبیات موضوع، خواندن گزارش‌ها و مقالات در

مورد کارهای انجام شده توسط بخش‌های دیگر باشد. ممکن است جلساتی را با افراد متأثر یا متخصصان این موضوع ترتیب دهید یا از طریق مصاحبه و پرسشنامه تحقیقات عملی انجام دهید. در هر صورت، در این مرحله مفید است که بدانید با چه کسی کار خواهید کرد و سایر ذی‌نفعان چه کسانی خواهند بود. همچنین برنامه‌ریزی فرایندهای سازمانی و زمان‌بندی در این مرحله انجام می‌شود.

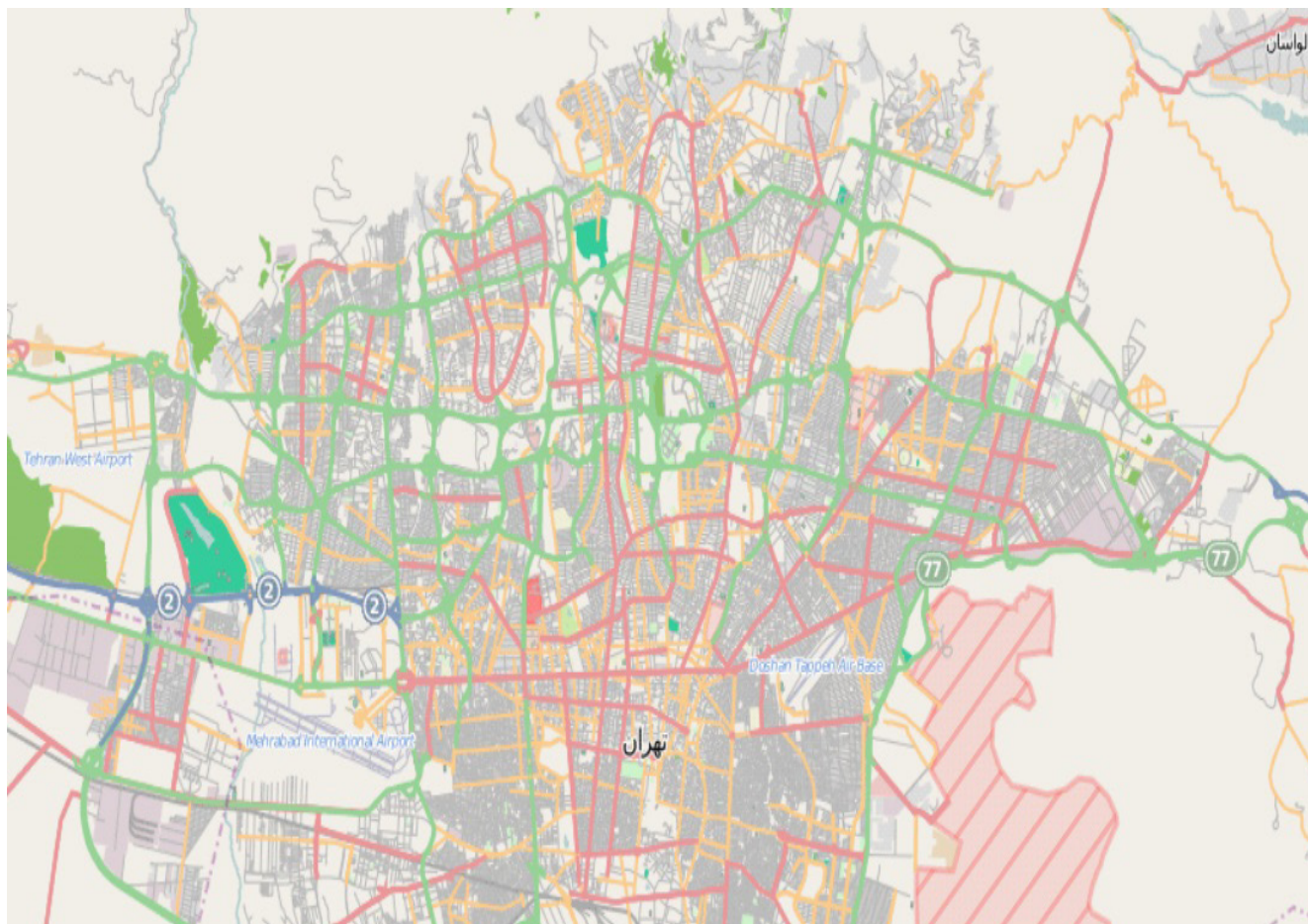
برای مثال برای مدیریت بحران آب در یک منطقه و اصلاح الگوی کشت با مشارکت همه بازیگران اعم از کشاورزان و تعاونی‌های آب‌بران، جهاد کشاورزی، اداره امور آب، فرمانداری و سمن‌های محیط زیستی اولین قدم مشخص کردن محدوده فعالیت با استفاده از نگاشت است.

ضروری است. هدف نگاشت جغرافیایی نه تنها تجسم موضوع، بلکه شناسایی الگوها، منابع موجود و زیرساخت‌هایی است که به توسعه مشارکت کمک می‌کنند. فهمیدن مسائل سیاستی در بخش عمومی پیچیده و دشوار است، برای همین نگاشت جغرافیایی کمک می‌کند تا عرصه سیاستی به درون محله یا منطقه خاص آورده شود که در آن شهروند، کارشناس است و نشان می‌دهد که چرا ضرورت دارد همه ذی‌نفعان در فرایند تغییر درگیر شوند.

ابزار ۱: نگاشت جغرافیایی^۱

استفاده از نگاشت جغرافیایی به منظور شناسایی ماهیت و محل دقیق وقوع مسئله است. یک نقشه می‌تواند با نمایش بصری منطقه هدف، به طراحی استراتژی سنجش کمک کند. نکته کلیدی در نگاشت جغرافیایی این است که آن را به صورت دستی درآورید، با مشارکت‌کنندگان بحث کنید و اجازه دهید نگاشت را خودشان انجام دهند، به طوری که بتوانند موضوع را به طور کامل درک کنند. هدف نگاشت جغرافیایی ایجاد حس مشترک بین شهروندان و درک دقیق مسئله است. نگاشت جغرافیایی برای هر پروژه، مشارکت شهروندی امری

شکل ۳. یک نمونه نگاشت جغرافیایی [۲۳]

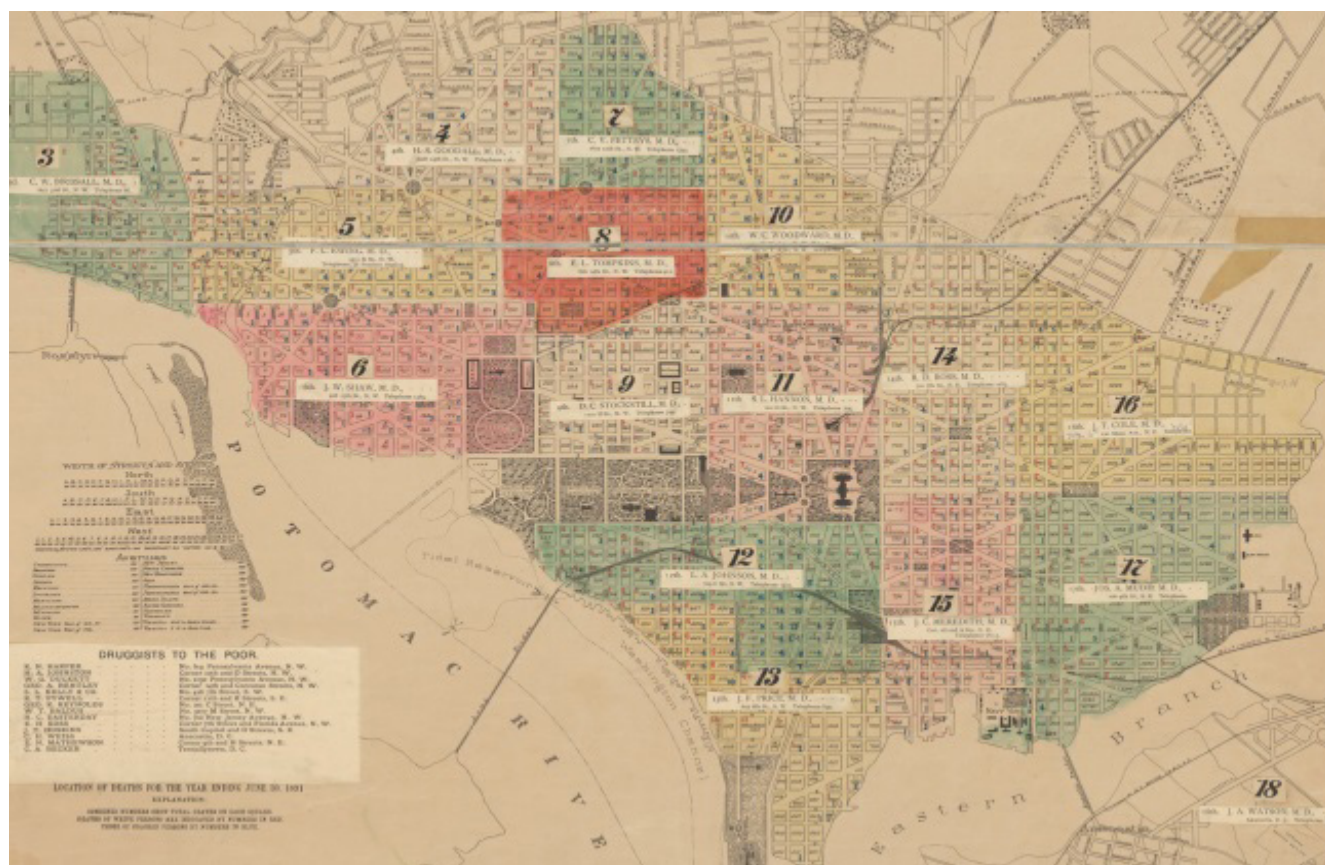

ابزار ۲: نگاشت مشترک^۱

پروژه‌های اجتماعی هرگز از هیچ شروع نمی‌شوند. همه ما برای مشارکت مواردی همچون زمان، مهارت، منابع یا ایده‌هایی در اختیار داریم. افشای این ثروت می‌تواند رفتارهای مشارکتی را تقویت کند. ابزار نگاشت مشترک یک بوم دیواری بزرگ است که به افراد این امکان را می‌دهد مشارکت‌هایی را که مایلند

انجام دهند، ثبت کنند. مشارکت افراد را می‌توان با استفاده از برچسب روی بوم ترسیم کرد. همچنین یک برگه دستورالعمل برای شرکت‌کنندگان وجود دارد که نام و اطلاعات تماس خود و نوع مشارکتی که می‌توانند ارائه دهند را وارد می‌کند. پس از تکمیل، یک بینش جمعی از منابع موجود و همچنین شکاف‌هایی که باید پر شود به دست می‌آید.

شکل ۴. یک نمونه نگاشت مشترک [۲۳]

مواد (برای اولین بار) فکر کرده‌اند؛ ب) افرادی که تفننی (نه دائمی) به مواد روی آورده‌اند. ج) جوانانی که تجربه بیشتری از مصرف مواد مخدر دارند؛ و با کمک بسته تعاملی و جدولی همدلی عواملی (مانند آسیب‌پذیری فردی، تصور اشتباه از خطر و هنجارهای ذهنی) را که تحت تأثیر آن به رفتار مخاطره‌آمیز اعتیاد روی آورده‌اند، مشخص کنیم. چون این افراد تأثیری چشمگیر از همسالان خود می‌پذیرند و هنگام تصمیم‌گیری، به‌دنبال الگوبرداری رفتاری از همسالان و گروه‌های اجتماعی خودشان هستند.

ابزار ۱: بسته تعاملی^۲

زمان استقبال از شرکت‌کنندگان بهتر است یک کیت حاوی منابع اطلاعاتی و ابزارهای جامعه‌سازی در اختیار آنها قرار گیرد. پیوستن به مشارکت شهروندان، به‌ویژه برای کسانی که با این موضوع آشنایی ندارند، می‌تواند دلهره‌آور باشد. برای سهولت، مجموعه‌ای اساسی از اطلاعات آموزنده می‌تواند کمک‌کننده باشد. بسته باید شامل اطلاعات و ابزارهای مربوط به موضوع مورد نظر و همچنین کاربرد فناوری و راه‌های مشارکت باشد.

ابزار ۲: جدول زمانی همدلی^۳

این ابزار شامل درخواست از اعضای جامعه برای فکر کردن در مورد پیچیدگی‌های موضوع مورد نظر است. اعضای جامعه می‌توانند از دیدگاه‌های یکدیگر در مورد مشکلات محیطی آگاه شوند، زیرا این رویکرد به شرکت‌کنندگان اجازه می‌دهد تا در مورد ادراکات شخصی خود فکر کنند. جدول زمانی همدلی با گرد هم آوردن افراد برای بحث در مورد مسائل به‌گونه‌ای که قبلاً انجام نداده‌اند، جامعه‌سازی را تسهیل می‌کند. زمانی که به‌دنبال تغییر در حوزه عمومی هستید، ترسیم جدول همدلی درک موضوع مورد نظر را راحت‌تر می‌کند، زیرا تشویق می‌کند که به هر دو طرف مشکل نگاه کنند و نقش خود را در آن درک کنند.

ابزار ۳: به خدمت گرفتن^۴

نحوه ارتباط با جوامع نزدیک و وارد کردن آنها به موضوع، بسیار پراهمیت است. ابزارهای به خدمت گرفتن (استخدام)

ابزار ۳: برنامه آزمایشی مبتنی بر همکاری^۱

مالکیت اغلب دلبستگی ایجاد می‌کند. بنابراین با نزدیک شدن به ساختار مشارکتی می‌توان کارزاری ایجاد کرد که همه بتوانند مالک آن باشند و در نتیجه احتمال ترک آن کمتر خواهد شد. طراحی کارزاری پشت درهای بسته قبل از افشای نهایی آن اغلب وسوسه‌انگیز است اما با باز کردن فرایند برنامه‌ریزی، می‌توان کمپینی طراحی کرد که نیازها و انتظارات جامعه را در نظر می‌گیرد. برنامه باید پس از یک دوره تأمل به‌روز شود و مراحل جدید از سوی شرکت‌کنندگان اضافه شود و در نهایت به کارآمدی منجر شود.

۲-۷. ابزارهای جامعه‌سازی

فرایند جامعه‌سازی می‌تواند به شناسایی ارزش‌های مشترک مثل توانمندسازی یا شفافیت برای هدایت کمپین کمک کند. تقویت انسجام و ارتباطات برای پایداری جامعه در طول فرایند و توسعه روابط بین افراد مختلف (مانند متخصصان یا اعضای سازمان‌های دولتی) برای ایجاد تغییر بسیار مهم است.

اکنون زمان شروع مشارکت دادن افراد و ایجاد یک جامعه در اطراف موضوع است. در این مرحله، با کنار هم قرار دادن جوامعی که انگیزه‌ها و مهارت‌های متفاوت دارند، یک ارزش مشترک پیدا می‌شود. بنابراین جامعه‌سازی یک مفهوم مرکزی است. درگیر کردن و استخدام جامعه (یا جوامع) شامل شکل دادن به موضوع، استفاده از مشارکت افراد، ایجاد یک جدول زمانی و درک فرایند است. تنظیم فضا و زمان جمع شدن برای ملاقات با یکدیگر، کلید این فرایند است. برنامه‌ریزی برای تیم پروژه و تعیین نحوه مدیریت نیز بسیار مهم است. در این مرحله مهارت‌های موجود در جامعه و شواهدی از تغییر در نگرش‌ها و رفتارهای افراد جامعه باید مستند شود.

جامعه‌سازی باید پس از مشخص کردن محدوده و قبل از ورود به برنامه‌ریزی دقیق انجام شود. ممکن است این مرحله بسته به نوع مهارت‌های موجود در جامعه و میزان انسجام جامعه طولانی شود و در طول پروژه ادامه یابد. برای مثال برای بهبود تمایلات رفتاری و افزایش مقاومت نوجوانان در مقابل مصرف مواد مخدر باید حداقل سه جامعه درست کنید: الف) افرادی که تابه‌حال مواد مخدر مصرف نکرده‌اند و فقط به مصرف این

1. Collaborative Pilot Schedule
2. Onboarding Kit
3. Empathy Timeline
4. Recruitment

کرد به‌گونه‌ای که بتوان مجموعه اولیه کاملی از مهارت‌ها را آموزش داد و استعدادها را شناسایی کرد.

ابزار ۱: نشانگرهای سطح جامعه^۱

نشانگرهای سطح جامعه مسائل نامرئی را قابل مشاهده می‌کنند. نشانگرهای سطح جامعه (CLI) اندازه‌گیری‌های عینی هستند که جامعه جمع‌آوری می‌کند تا داده‌ها را تکمیل کنند. این معیارها توسط جامعه انتخاب می‌شوند و اهداف جمعی پروژه را منعکس می‌کنند. مردم گاهی برای درک اینکه چگونه داده‌ها به زندگی آنها مرتبط است با چالش مواجه می‌شوند. به‌ویژه زمانی که به روشی غیرشفاف، تصمیم‌گیری‌ها می‌شود. این شاخص‌ها اتصال خوبی بین داده‌ها و زندگی واقعی برقرار می‌کنند. آنها همچنین با ردیابی و اندازه‌گیری تغییرات واقعی به افراد کمک می‌کنند تا تأثیر اقدام‌های خود را ببینند. این فرایند شرکت‌کنندگان را تشویق می‌کند تا به‌طور مشترک انتخاب کنند که چه اطلاعاتی و چگونه جمع‌آوری شود. در حالت ایدئال، این ابزاری است که مردم می‌توانند پس از پایان کمپین به استفاده از آن ادامه دهند تا ببینند اقدام‌های آنها چگونه تفاوت ایجاد کرده است.

ابزار ۲: بوم استراتژی حس کردن^۲

نمی‌توان داده‌های باکیفیت خوب و قابل استفاده را بدون یک برنامه قوی جمع‌آوری کرد. با طراحی مشترک استراتژی‌های سنجش، می‌توان برنامه را با نیازهای شرکت‌کنندگان و اهداف پروژه، همگام سازی کرد. بوم استراتژی به جوامع کمک می‌کند تا برنامه‌هایی را برای استقرار حسگرها و گرفتن داده‌ها ایجاد کند و دانش تخصصی را با مشارکت جامعه در فرایندهای تصمیم‌گیری حیاتی ترکیب کنند.

ابزار ۳: تنظیم (کالیبراسیون)^۳

این ابزار، تنظیم دستگاه‌های اندازه‌گیری و همچنین اعتبارسنجی پیوند بین دستگاه‌های دارای گواهی برای اندازه‌گیری‌های خاص را با استفاده از تجزیه و تحلیل داده‌های مقایسه‌ای امکان‌پذیر می‌کند. کالیبراسیون به چند دلیل استفاده می‌شود: اول، برای اطمینان از معتبر بودن و کالیبره بودن داده‌ها در

کمک می‌کند در زمان صرفه‌جویی شده و جامعه‌سازی کارآمدتر شود. برای ساختن جوامع محلی باید به زمینه فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نوع جامعه توجه کرد. باید تصمیم گرفت آیا ابزارهای استخدام با نیازهای پروژه مطابقت دارند یا باید آنها را برای اهداف خود تغییر و تطبیق داد و مجدداً استفاده کرد.

۳-۷. ابزارهای برنامه‌ریزی

این مرحله به‌طور مستقیم بر آماده‌سازی جامعه برای جمع‌آوری داده‌ها، تفسیر و اقدام متمرکز است. درحالی‌که مرحله قبل بر درگیر شدن و آوردن جامعه به میانه میدان متمرکز بود. تصمیمات اتخاذ شده در این مرحله بر نوع سنجش انجام شده و انواع داده‌های جمع‌آوری شده، تأثیر می‌گذارد. در اینجا تمرکز بر اهداف و ارتباط بسیار مهم است. جمع‌آوری اطلاعاتی که می‌تواند برای درک عمیق‌تر داده‌ها مفید باشد، مانند عکس‌ها یا مجلات. در این مرحله، ممکن است آموزش مهارت‌های جدیدی برای جامعه نیاز باشد. برای همکاری با جامعه‌ای که در مرحله قبل ساخته شده، باید برنامه‌ریزی کرد و سازمان‌های واسطه‌ای که در ساخت حسگرها یا درک داده‌ها مهارت یا دانش دارند را به کار گرفت. اگر اطلاعاتی در مورد تغییر در نگرش یا رفتار جمع‌آوری می‌شود، باید یک محقق نیز استخدام کرد. این مرحله بسیار مهم است. اغلب سیاست‌هایی که شکست می‌خورند در اجرا مشکل ندارند بلکه در برنامه‌ریزی درست عمل نکرده‌اند. برنامه‌ریزی باید قبل از هر سنجشی انجام شود. پس از اینکه جامعه مهارت‌ها و درک لازم برای بیشترین بهره از فرایند مشارکت شهروندان را دارد، کار شروع می‌شود. برای مثال برای تدوین سیاست‌های آموزشی باید شرایط مناطق مختلف کشور را در نظر گرفت. واگذاری تصمیم‌گیری درباره تحصیل به سازوکار بازار، امکان تحصیل برای کودکان مناطق محروم را فراهم نمی‌کند و برای اطمینان از اینکه هر کودکی فرصت تحصیل را پیدا می‌کند مداخله عمومی از سوی دولت برای ارزان کردن آموزش الزامی است. با استفاده از نشانگرهای سطح جامعه، بوم استراتژی و اندازه‌گیری هدفمند به‌خوبی می‌توان شرایط آموزشی متناسب با هر منطقه را فراهم

1. Community Level Indicators
2. Sensing Strategy Canvas
3. Calibration

آغاز کند. طبق این قانون همه واحدهای تولیدی، خدماتی و زیربنایی باید براساس دستورالعمل سازمان محیط زیست، نسبت به اندازه‌گیری و نمونه‌برداری واحدهای خود اقدام نموده و نتیجه را به سازمان محیط زیست اعلام کنند. در بند «ب» ماده (۱۹۲) قانون برنامه پنجم توسعه نیز، بر خوداظهاری در پایش آلودگی‌ها و نصب و راه‌اندازی سامانه پایش لحظه‌ای^۲ در منابع آلودگی موجود تأکید شده است. طبق این بند، واحدهای صنعتی مشمول طرح خوداظهاری موظف به انجام پایش خروجی‌های خود در فواصل زمانی سه ماهه هستند. اما با توجه به اینکه در اغلب مناطق صنعتی این موارد رعایت و اعلام نمی‌شود می‌توان با راهنمایی و آموزش و ارائه سخت‌افزارهای باز به شهروندان حسگر از آنان برای این کار کمک گرفت.

ابزار ۱: راهنمای حس کردن^۳

حس کردن همیشه ساده نیست. هدف از راهنما دو چیز است: اول اینکه به همه کمک می‌کند فعالیت‌های سنجش را پیگیری کنند؛ ثانیاً به عملکرد و نگهداری حسگر و نحوه عملکرد فناوری و عیب‌یابی آن کمک می‌کند.

ابزار ۲: نشریات سنجش داده‌ها^۴

حسگرها می‌توانند در گرفتن داده‌های سخت و کمی بسیار مؤثر باشند. اما برای درک واقعی داده‌ها، اغلب به زمینه‌ای نیاز داریم که حتی حسگرها نتوانند آن را تشخیص دهند. مجلات می‌توانند همراهان خوبی باشند. با کمک ژورنال‌های داده می‌توان به الگویی بین داده‌های جمع‌آوری شده و تأثیرات روی شرکت‌کنندگان دست یافت. اینها چیزهایی هستند که حسگر به‌تنهایی نمی‌تواند آنها را اندازه بگیرد.

ابزار ۳: راهنمای عملیات^۵

یک کتابچه راهنمای عملیات خوب باید در صورت بروز هرگونه مشکلی در فناوری یا فرایند، کمک زیادی به شرکت‌کنندگان برای بازگشت به مسیر کند. علاوه بر ایجاد کانال‌های ارتباطی در دسترس برای عیب‌یابی، می‌توان از دفترچه راهنمای عملیات برای پرداختن به اساسی‌ترین جزئیات استفاده کرد. هدف دیگر کتابچه راهنمای عملیات، استراتژی سنجش است.

برابر اقدام‌های معتبر علمی. دوم، برای استخدام اعضای جدید جامعه و اطمینان از دریافت آموزش عملی. درنهایت، فرایند کالیبراسیون به‌عنوان فرایندی روش‌شناختی مداوم در نظر گرفته می‌شود که دائماً بررسی، تأیید، اتخاذ و به‌روزرسانی می‌شود. بدون کالیبراسیون، اعدادی که کمپین تولید می‌کند از نظر علمی بی‌معنی هستند. به هر مؤسسه‌ای که مراجعه کنید، باید اطمینان حاصل کنند داده‌ها قابل استناد هستند.

ابزار ۴: اندازه‌گیری‌های هدفمند^۱

استفاده از اندازه‌گیری‌های هدفمند این امکان را می‌دهد که در یک جامعه وارد شده و داده‌های مفید را جمع‌آوری کرد. همچنین توانایی ارزیابی زندگی روزمره شهروندان را به‌جای میانگین‌های شهری یا کشوری می‌دهد که معمولاً ازسوی مراجع قانونی ارائه می‌شود. با هدف قرار دادن یک مکان خاص مثل مدرسه، محله یا مرکز اجتماعی، می‌توان روابط معتبرتری با جامعه ایجاد کرد.

۴-۷. ابزارهای حس کردن

این مرحله کلیدی برای کل فرایند سنجش توسط شهروندان است. بدون حس کردن، هیچ راهی برای جمع‌آوری اطلاعات وجود ندارد. این جایی است که جمع‌آوری واقعی داده‌ها اتفاق می‌افتد. با استفاده از انواع حسگر (ها) و موقعیت (های) مکان که در مرحله قبل تعیین شده‌اند، اندازه‌گیری مسائل محیطی انجام می‌شود. نحوه جمع‌آوری و بازخورد این داده‌ها به جامعه به فناوری موجود بستگی دارد. علاوه بر عکس گرفتن یا جمع‌آوری اطلاعات برای تکمیل داده‌ها، یک نظرسنجی می‌تواند به شما کمک کند تا در این مرحله احساس مردم را درک کنید. این فرایند را انجام دهید تا تشخیص دهید که آیا تفاوت‌هایی در احساس هر فرد در مراحل مختلف وجود دارد یا خیر.

برای مثال به‌منظور سنجش شاخص‌های محیط زیستی، «خوداظهاری» در پایش آلودگی‌های محیط زیست به‌موجب بند «الف» ماده (۶۱) قانون برنامه چهارم توسعه در سال ۱۳۸۳ برای اولین بار مطرح شد. به‌موجب این بند دولت مکلف شد طرح خوداظهاری برای پایش منابع آلوده‌کننده را

1. Targeted Measurements
2. Online Monitoring
3. Sensing Guides
4. Data Journals
5. Operation Manual

مشارکت شهروندان می‌توان سیاست‌های مناسب هر منطقه را تدوین کرد زیرا سیاست‌هایی از قبیل بیمه سلامت یا مستمری بازنشستگی یا واگذاری زمین برای همه مناطق کشور نمی‌تواند مؤثر باشد.

ابزار ۱: برگه توضیحات^۲

برای هرگونه اقدام براساس داده‌ها، باید ابتدا آنها را درک کرد. اغلب، درک داده‌های انتزاعی و نیز ربط دادن اندازه‌گیری‌ها به تأثیرات ملموس و عملی دشوار است. برخی از وقایع محیطی بدون آموزش تخصصی به‌سختی قابل‌درک هستند. ایجاد آگاهی، زمانی که افراد دیدگاه‌های متضاد در مورد یک موضوع دارند نیز چالش‌برانگیز است. «ارتباط اندازه‌گیری‌ها با اقدام» که در قالب برگه توضیحات به شرکت‌کنندگان داده می‌شود، تکنیکی است که هدف آن کمک به اعضای جامعه در درک داده‌ها و در نتیجه انتخاب بهترین گزینه برای اقدام است.

ابزار ۲: بحث در مورد داده‌ها^۳

در اینجا در مورد مالکیت داده‌ها و نحوه ذخیره، مدیریت و اشتراک‌گذاری آنها بحث می‌شود. برگه داده‌ها می‌تواند به شرکت‌کنندگان کمک کند تا درباره فناوری مورد استفاده، داده‌های جمع‌آوری شده، نگرانی‌های مربوط به مالکیت داده و حفظ حریم خصوصی و سایر داده‌هایی که می‌خواهند جمع‌آوری کنند، بحث کنند. این ابزار همچنین می‌تواند به تسهیل گران کمک کند تا با آشکار کردن شکاف‌ها و فرصت‌های یادگیری، بقیه مرحله آگاهی را چارچوب‌بندی کنند.

ابزار ۳: مصورسازی داده^۴

هرچه تجسم داده‌ها بهتر باشد، درک آن آسان‌تر است. داشبورد داده باید داده‌ها را برای همه افراد در دسترس و باز کند و مسائل و سؤال‌های جامعه را به معرض نمایش گذارد. داشبورد داده می‌تواند نقش مهمی در افزایش دانش و درک کل جامعه ایفا کند و می‌تواند کاتالیزوری برای اقدام‌های بعدی باشد.

۶-۷. ابزارهای اقدام

این مرحله برای دستیابی به هدف و ایجاد تغییر، چه در محیط

تدوین جدول زمانی یا نموداری که شرکت‌کنندگان با مراجعه به آن می‌توانند روی کار مورد نظر تمرکز کنند.

ابزار ۴: سخت‌افزار باز^۱

سخت‌افزار باز امکان استفاده از تجهیزات سنجش ارزان قیمت و منعطف و سازگاری با انواع پروژه‌ها را می‌دهد. می‌توان عملکرد داخلی آن را بررسی کرد و تغییر و گسترش داد و نتایج را آزادانه با دیگران به اشتراک گذاشت. اکثر حسگرهای تجاری موجود گران هستند و نمی‌توان آنها را تغییر یا توسعه داد. در سخت‌افزار باز می‌توان آزادانه از آن استفاده کرد و تغییر داد.

۵-۷. ابزارهای آگاهی

این محور به این موضوع می‌پردازد که جامعه چگونه در مورد موضوعی فکر می‌کند و داده‌ها را درک می‌کند؟ حصول اطمینان از اینکه داده‌ها نه تنها به اشتراک گذاشته می‌شوند، بلکه در جامعه (و به‌طور بالقوه، در سازمان‌های واسطه یا دولت محلی) نیز فهمیده می‌شوند، اهمیت حیاتی دارد. فهم تأثیر داده‌ها بر حوزه‌هایی مانند محیط زیست یا سلامت، شناسایی فرصت‌های تغییر و اقدام را ممکن می‌سازد. این نوع اشتراک‌گذاری و شفافیت برای تشویق به اقدام در سطح خط‌مشی‌گذاری به توانمندسازی جامعه کمک خواهد کرد. هنگامی که داده‌ها جمع‌آوری شدند، باید به‌گونه‌ای عملی و قابل‌درک، تفسیر شوند. پس از تجزیه و تحلیل باید آنها را در قالبی ساده و قابل‌درک، ارائه داد. مهارت‌های تجزیه و تحلیل و تفسیر داده‌ها ممکن است در افراد جامعه منتخب وجود داشته باشد در غیر این صورت باید از سازمان واسطه یا کارشناسان خارجی کمک گرفت. به‌محض پایان یافتن مرحله سنجش و جمع‌آوری داده، آگاهی از داده‌ها باید ارتقا یابد. هنگامی که جامعه احساس کرد که معنای داده‌ها را درک می‌کند، می‌توان به فکر مناطق بالقوه برای اقدام بود.

برای مثال پیش بردن سیاست‌های جمعیتی معقول بدون درک چرایی فرزندآوری [زیاد یا کم] ناممکن است. بچه‌دار شدن خانواده‌ها انتخابی آگاهانه است و عوامل زیادی در آن دخیل هستند. بر همین اساس استفاده از ابزارهایی که آگاهی افراد را در مورد تأثیر جوانی جمعیت بر آینده کشور افزایش می‌دهد کارگشا خواهد بود. از طرفی با افزایش آگاهی و

1. Open Hardware
2. Awareness Sheet
3. Data Discussion Sheet
4. Data Dashboard

حال رسید. این مهم است که اکنون چه کاری می‌توان انجام داد تا به آینده مطلوب رسید. برای افراد آموزش ندیده درک اینکه چه اقدامی باید انجام داد اغلب دله‌ره‌آور است. آگاهی دادن به شرکت‌کنندگان برای تصور آینده مطلوب، به شروع فرایند خلاقانه و انتقادی کمک می‌کند. سپس شرکت‌کنندگان می‌توانند شرایط، منابع، ذی‌نفعان و رویدادهایی را بیان کنند که ممکن است جامعه، برای ایجاد اقدام‌ها و مداخلات به آنها نیاز داشته باشد.

ابزار ۳: مجامع هم‌آفرینی^۲

هنگامی که مردم در ایجاد چیزی با یکدیگر همکاری می‌کنند، از اجرای آن حمایت می‌کنند. با ایجاد مجامع هم‌آفرینی، می‌توان راه‌حلی ایجاد کرد که برای همه کارآمد باشد. مجامع هم‌آفرینی رویدادهایی هستند که در آن آینده‌های ممکن مطلوب پیشنهاد، بحث و نمونه‌سازی می‌شوند. در این مجامع، مهم است که تا حد امکان طیف وسیعی از ذی‌نفعان حضور داشته باشند، به‌ویژه کسانی که ممکن است مخالف کمپین باشند.

۷-۷. ابزارهای بازتاب

نگاه کردن به روندی که تاکنون طی شده تمرینی ارزشمند است. برای برنامه‌ریزی فعالیت‌های آینده باید دید چه چیزی خوب کار می‌کند و چه چیزی باید بهبود یابد. جامعه و هر سازمان واسطه باید فرصتی برای فکر کردن به کل فرایند تا به امروز داشته باشد. در این مرحله، ممکن است برای ایجاد تغییرات در حسگرها یا روش‌ها و تعیین محدوده و برنامه‌ریزی برای هر فرایند جدید تصمیم بگیرد. همه کسانی که تاکنون درگیر پروژه بوده‌اند باید تلاش کنند و تجربیات خود را در فرایند مشارکت شهروندان منعکس کنند. انعکاس باید پس از تکمیل سنجش و اقدام انجام شود، اما ممکن است طی فرایند نیز رخ دهد.

برای مثال در مورد کارآفرینی و حمایت از کسب‌وکارهای کوچک با استفاده از منابع دولتی و ارائه وام ابتدا باید به بررسی اقدام‌های گذشته پرداخت تا ببینیم این سازوکار تا چه حد در شکل‌گیری شغل‌های باثبات تأثیر داشته و حضور دولت در این حوزه را توجیه‌پذیر می‌کند. برای این کار می‌توان از مشارکت

محلی و چه در سطح ملی، بسیار مهم است. هر اقدامی می‌تواند باعث تغییر خط‌مشی شود یا به حل مشکلی در جامعه کمک کند.

زمانی که داده‌ها بگویند موقع اقدام است یا جایی که تشخیص دهند زمان تغییر است باید برنامه‌ریزی و همکاری برای اقدام شروع شود. در این مرحله، اگر اقدام‌ها به‌صورت محلی انجام شود، بیشترین تأثیر را دارند.

جامعه باید براساس بینش‌هایی که از تفسیر داده‌ها به‌دست آورده تصمیم‌گیرد که گام بعدی چیست. ممکن است یک نقش حمایتی برای سازمان‌های واسطه وجود داشته باشد، اما هر اقدامی باید کاملاً جامعه‌محور باشد.

اقدام فقط زمانی باید انجام شود که جامعه آن را درک کند. پیامدهای این مرحله بسته به موضوع مورد نظر و اینکه تغییر سریع اتفاق می‌افتد یا خیر، ممکن است طولانی یا کوتاه باشد. برای مثال اصلاح یارانه نان یکی از سیاست‌های چالش‌برانگیز دولت است که نیازمند تصمیمات سنجیده و درست است تا جامعه دچار تنش نشود. هدف سیاست دلار ۴۲۰۰ تومانی که در سال ۱۳۹۷ تصویب شد این بود که از افزایش قیمت محصولات کشاورزی جلوگیری و تولید داخل تقویت شود؛ اما داده‌هایی که از جامعه دریافت شد نشان داد که این سیاست از مسیر خود منحرف شده و به اهداف خود نرسیده و حتی موجب کاهش سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی شده است. برای همین اقدام برای اصلاح این سیاست با استفاده از ابزارهایی چون شبکه‌های اجتماعی و مجامع مشترک برای اقناع مردم آغاز شد.

ابزار ۱: حضور در شبکه‌های اجتماعی^۱

در این مرحله باید در شبکه‌های اجتماعی حضور داشت و یافته‌ها و پیشرفت‌ها را مستندسازی کرد. این کار می‌تواند به‌عنوان یک مرجع برای توضیح تلاش‌ها به رسانه‌ها و خط‌مشی‌گذاران مفید باشد و همچنین هنگام مشارکت افراد جدید به ما کمک کند.

ابزار ۲: تجسم آینده^۲

هیچ فرمولی برای ارائه ایده‌های خلاقانه وجود ندارد اما گاهی با فکر کردن به آینده، می‌توان به ایده‌های بهتری برای زمان

1. Digital Presence
2. Visualize the Future
3. Co-Creation Assemblies

شهروندان در مناطقی که این حمایت‌ها صورت گرفته برای بازتاب این اقدام‌ها کمک گرفت.

ابزار ۱: پرسشنامه‌ها^۱

پرسشنامه اعضای جامعه را تشویق می‌کند تا تجربیات و ایده‌های خود را در مورد مشکل به اشتراک گذارند. بازخورد آنها می‌تواند به ایجاد چشم‌اندازی برای فعالیت‌های آینده کمک کند. برای ایجاد یک استراتژی بلندمدت برای تغییر باید از یک دوره تأمل عبور کرد. پرسشنامه راهی ساده برای دریافت بازخورد در مورد نقاط قوت و ضعف مداخله‌های اجتماعی و حکمرانی است.

ابزار ۲: ارزیابی آزمایشی^۲

ارزیابی آزمایشی روشی عالی برای بررسی تلاش‌های مشترک شهروندان و حکمرانان است. این اتفاق می‌تواند در یک جلسه رسمی یا غیررسمی بیفتد. روش‌های زیادی برای دستیابی به این هدف وجود دارد، اما برای غلبه بر هرگونه مانع در بیان انتقاد، می‌توان از کارتهایی استفاده کرد که روش‌ها و نتایج روی آن نوشته شده و رأی‌گیری مخفی انجام شود.

ابزار ۳: مراسم تقدیر^۳

برگزاری یک مراسم نمادین راهی بسیار خوب برای پایان دادن به مرحله بازتاب است. گردآمدن شرکت‌کنندگان و جشن گرفتن دستاوردهای آنها نه تنها یک تشکر صمیمانه، بلکه راهی برای پرورش قهرمانان جامعه در پروژه است. رسیدن از «شرکت‌کننده»^۴ به «قهرمان جامعه»^۵ می‌تواند راهی برای افزایش عاملیت و مسئولیت‌پذیری شهروندان باشد.

۷-۸. ابزارهای میراث

هدف از ایجاد احساس مشارکت در شهروندان، ایجاد نوعی تغییر است. این مرحله، تأثیر تغییر را طولانی‌مدت می‌کند و جوامعی که ساخته شده، دانشی که جمع‌آوری شده و ابزارهایی که توسعه داده شده را زنده نگه می‌دارد. در این مرحله، در

مورد در دسترس قرار دادن تمام داده‌ها و ابزارهای به کار گرفته شده تصمیم‌گیری می‌شود تا سایر جوامع بتوانند از آنها استفاده کنند. این ابزارها و اطلاعات می‌تواند به صورت آنلاین به اشتراک گذاشته شود یا به صورت رسمی در گزارش‌ها یا مقالات منتشر شود. محققان می‌توانند نقش مهمی در انتشار ابزارها و نتایج معتبر ایفا کنند. برای مثال به منظور تغییر هنجارهای ادراک شده از سوی افراد برای خرید کالای خارجی و ترغیب آنان به مصرف کالای ایرانی و تأکید بر آسیب‌های قاچاق کالا می‌توان از چارچوب روایی برای افزایش مشارکت شهروندان و نیز آموزش نسل بعد استفاده کرد.

ابزار ۱: چارچوب روایی^۶

در پایان پروژه آنچه به عنوان میراث، شانس بیشتری برای تأثیر پایدار خواهد داشت، روایت است نه داده‌ها. برای درک و حفظ این تأثیر، باید بر انتشار یافته‌ها به صورت یک چارچوب روایی تمرکز کرد. چارچوب روایی می‌تواند اشکال (و قالب‌های) مختلفی داشته باشد. مهم این است که جنبه‌های کلیدی پروژه منتقل شود. مضامین روایت بسته به اهداف می‌تواند از پروژه‌ای به پروژه دیگر بسیار متفاوت باشد. اگر هدف استخدام کارکنان جدید است، تجربیات مثبت شرکت‌کنندگان می‌تواند اثرگذار باشد. اگر هدف افزایش بودجه یا آگاهی است، روایت‌هایی از تغییر در جامعه تأثیر بیشتری دارد.

ابزار ۲: آموزش نسل بعدی^۷

یک اصل کلیدی برای تضمین میراث یک پروژه توانمندسازی است. توانمندسازی واقعی با آموزش و توسعه شایستگی‌های (دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های عملی) جوامع شروع می‌شود. اعضای جامعه، منفعل نیستند، بلکه شرکت‌کنندگان فعال هستند. به این ترتیب، آنها سزاوار تشویق برای توسعه مهارت‌های لازم برای درک انتقادی موضوع و قادر به مقابله با آن از زوایای مختلف هستند.

1. Questionnaires
2. Pilot Appraisal
3. Graduation Ceremony
4. Participant
5. Community Champion
6. Narrative Framework
7. Train The Next Generation

جدول ۱. خلاصه ابزارهای ارتقای احساس مشارکت شهروندی در نظام حکمرانی

چارچوب	مراحل	ابزارها	توضیحات
توانمندسازی	محدوده	نگاشت جغرافیایی	تجسم موضوع، شناسایی الگوها، منابع موجود و زیرساخت‌هایی که به توسعه مشارکت کمک می‌کنند. نگاشت جغرافیایی سطح زمین بازی را به درون محله یا منطقه خاص می‌آورد که در آن شهروند، کارشناس است.
		نگاشت مشترک	یک بوم دیواری بزرگ که امکان ثبت مشارکت‌های افراد مثل حسگرها، فضای جلسه، بودجه، زمان و مهارت‌های خاص را می‌دهد.
		برنامه آزمایشی مبتنی بر همکاری	برنامه باید پس از یک دوره تأمل به‌روز شود و مراحل جدید توسط شرکت‌کنندگان اضافه شود و در نهایت به کارآمدی منجر شود.
	جامعه‌سازی	کیت تعاملی	شامل اطلاعات و ابزارهای مربوط به موضوع و همچنین کاربرد فناوری و راه‌های مشارکت
		جدول همدلی	درخواست از اعضای جامعه برای فکر کردن در مورد پیچیدگی‌های موضوع، آگاهی از دیدگاه‌های یکدیگر در مورد مشکلات محیطی
هم‌آفرینی	برنامه‌ریزی	به خدمت گرفتن	ارتباط با جوامع نزدیک و وارد کردن آنها به موضوع
		شاخص‌های سطح جامعه	CLIها اندازه‌گیری‌های عینی هستند که توسط جامعه جمع‌آوری می‌شوند تا داده‌ها را تکمیل کنند
		بوم استراتژی حس کردن	برنامه‌هایی را برای استقرار حسگرها و گرفتن داده‌ها ایجاد می‌کند و دانش تخصصی را با مشارکت جامعه در فرایندهای تصمیم‌گیری حیاتی ترکیب می‌کند
		تنظیم	تنظیم دستگاه‌های اندازه‌گیری و اعتبارسنجی دستگاه‌های دارای گواهی برای اندازه‌گیری‌های خاص با استفاده از تجزیه و تحلیل داده‌های مقایسه‌ای
	حس کردن	اندازه‌گیری هدفمند	امکان ورود به یک جامعه و جمع‌آوری داده‌های مفید. توانایی ارزیابی زندگی روزمره شهروندان به‌جای میانگین‌های شهری یا کشوری
		راهنمای حس کردن	به همه کمک می‌کند فعالیت‌های سنجش را پیگیری کنند. به عملکرد و نگهداری حسگر و نحوه عملکرد فناوری و عیب‌یابی آن کمک می‌کند.
		ژورنال‌های سنجش داده	دست یافتن به الگویی بین داده‌های جمع‌آوری شده و تأثیر روی شرکت‌کنندگان
		راهنمای عملیات	کمک به بازگشت به مسیر، ایجاد کانال‌های ارتباطی در دسترس برای عیب‌یابی، دستورالعمل‌هایی برای روشن و خاموش کردن و مراقبت از سنسور و گرفتن داده‌های دقیق، تدوین استراتژی سنجش و جدول زمانی
		سخت‌افزار باز	امکان استفاده از تجهیزات سنجش ارزان‌قیمت و منعطف و سازگاری با انواع پروژه‌ها

چارچوب	مراحل	ابزارها	توضیحات
ایجاد تغییر	آگاهی	برگه آگاهی	«ارتباط اندازه‌گیری‌ها با اقدام» که در قالب برگه آگاهی داده می‌شود و کمک به اعضای جامعه در درک داده‌ها و در نتیجه انتخاب بهترین گزینه برای اقدام
		بحث درمورد داده	درباره فناوری مورد استفاده، داده‌های جمع‌آوری شده، نگرانی‌های مربوط به مالکیت داده و حفظ حریم خصوصی و سایر داده‌ها بحث می‌کند و با آشکار کردن شکاف‌ها و فرصت‌های یادگیری، بقیه مراحل را چارچوب‌بندی می‌کند
		داشبورد داده	داده‌ها را برای همه افراد در دسترس و باز می‌کند و مسائل و سؤال‌های جامعه را به معرض نمایش می‌گذارد. نقش مهمی در افزایش دانش و درک کل جامعه و کاتالیزوری برای اقدام‌های بعدی است.
	اقدام	حضور در شبکه‌های اجتماعی	مستندسازی یافته‌ها و پیشرفت‌ها، توضیح تلاش‌ها به رسانه‌ها و خط‌مشی‌گذاران و استخدام شرکت‌کنندگان جدید
		تجسم آینده	آگاهی دادن به شرکت‌کنندگان برای تصور آینده مطلوب، به شروع فرایند خلاقانه و انتقادی کمک می‌کند
		مجامع مشترک	در مجامع هم‌آفرینی، آینده‌های ممکن مطلوب پیشنهاد، بحث و نمونه‌سازی می‌شوند و تا حد امکان طیف وسیعی از ذی‌نفعان حضور دارند
باز بودن	بازتاب	پرسشنامه	راهی ساده برای دریافت بازخورد در مورد نقاط قوت و ضعف پروژه
		ارزیابی آزمایشی	بررسی تلاش‌های مشترک شرکت‌کنندگان و سازمان‌دهندگان در جلسه
		جشن تقدیر	راهی برای تبدیل «شرکت‌کننده» به «قهرمان جامعه» و افزایش عاملیت و مسئولیت‌پذیری شهروندان
	میراث	چارچوب روایی	برای درک و حفظ تأثیر داده‌ها، چارچوب روایی جنبه‌های کلیدی پروژه را منتقل می‌کند.
		آموزش نسل آینده	آموزش و توسعه شایستگی‌های (دانش، مهارت‌ها و نگرش‌های عملی) جوامع

۸. جمع‌بندی

در این گزارش به مشارکت شهروندان و تأثیر آن بر خط‌مشی‌ها پرداخته شده است. خط‌مشی‌گذاران باید به ابتکارات شهروندان به‌عنوان منبع بالقوه شواهد ارزشمند باور داشته باشند و در شرایط مختلف به‌کار گیرند. این گزارش می‌تواند منبع مفیدی برای علاقه‌مندان و خط‌مشی‌گذارانی باشد که مایلند از مشارکت شهروندان در حاکمیت بهره‌برند. در برابر شک و تردید گسترده نسبت به خط‌مشی‌ها، مشارکت شهروندان می‌تواند راهی برای شناسایی و هدف قرار دادن مشکلات حاکمیتی و پاسخ به سؤال‌های پیچیده سیاستی باشد. شهروندان باید برای مراقبت و دفاع از جامعه خود بسیج شوند.

پژوهش حاضر روشی برای سازماندهی فرایند توانمندسازی شهروندان برای تغییرات اساسی ارائه می‌دهد و می‌تواند نوآوری اجتماعی را از پایین به بالا فعال کند. در این حالت شهروندان فعال به طراحان و تولیدکنندگان تبدیل می‌شوند که با همکاری کارشناسان حرفه‌ای، دانشگاهیان و خط‌مشی‌گذاران کار می‌کنند و در فرایند تغییر و یادگیری مستمر قرار می‌گیرند. ابداع هدفمند ساختارها و پلتفرم‌های مشارکت شهروندان با تمرکز بر پایداری و تأثیر بلندمدت اقدام‌ها صورت می‌گیرد. مهار قدرت جمع شده در جامعه با استفاده از رویکردها و راه‌حل‌های جامعه‌محور اتفاق می‌افتد به‌طوری‌که جوامع به کاتالیزور مداخلات در مقیاس بزرگ تبدیل شده و توزیع قدرت و تصمیم‌گیری برای همه ذی‌نفعان متعادل می‌شود. حمایت و تقویت توانایی جوامع برای استفاده از امکانات جدید و ایجاد یک چشم‌انداز مشترک براساس کار جمعی در جهت

اهداف مشترک از نتایج این گزارش است. اینکه آیا و تا چه اندازه شهروندان به مشارکت در خط‌مشی‌گذاری علاقه‌مندند و خط‌مشی‌گذاران چگونه پذیرای ورود شهروندان به موضوع می‌شوند نیازمند بررسی‌های بیشتر است. برخی از پیشنهادهای سیاستی و راهبردی برای توسعه کاربرست ابزارهای مشارکت شهروندی به شرح زیر عبارتند از:

👉 مجلس شورای اسلامی در قوانین عادی کشور همچون قانون شهرداری‌ها و ... می‌تواند بستر و زمینه حقوقی برای کاربرست این ابزارها در سطح حکمرانی محلی را تنظیم کند. در طرح جامع مدیریت شهری و روستایی که در حال حاضر در دستور کار صحن علنی مجلس شورای اسلامی است این آموزه‌ها می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

👉 از توصیه‌های مهم این است که در نظام آموزشی کارکنان دولت، موضوع‌های مرتبط با ابزارهای مشارکت شهروندی به‌صورت دوره‌ها و سرفصل‌های تخصصی تدریس شود تا کارشناسان و مدیران با این‌گونه ابزارها آشنا شوند و در حوزه‌های تخصصی خود بتوانند این ابزارها را به‌کار گیرند.

👉 مشارکت شهروندی در عرصه‌های مختلف «تصمیم‌گیری»، «نظارت»، «مطالبه‌گری» و «اجرا» قابل تحقق است، ابزارهای ارائه‌شده در گزارش حاضر به‌طور خاص ناظر به سطح نظارت و تا حدی اجراست. به‌عبارت‌دیگر زمینه مشارکت شهروندان به‌صورت تخصصی برای حل مسائل بیشتر باید در سطوح اجرایی و نظارتی باشد تا بتواند باعث کارآمد شدن نظام حکمرانی و قانونگذاری کشور شود.

- [۱]. نبوی، سید عبدالحسین؛ فرهنگ ارشاد؛ و سیدحسام‌الدین فاضلی. عوامل مؤثر بر احساس شهروندی در میان دانشجویان، دانشگاه شهید چمران اهواز، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۸.
- [2]. Conover PJ, Crewe IM, Searing DD. The nature of citizenship in the United States and Great Britain: Empirical comments on theoretical themes. *The journal of politics*; 1991; 53(3): 800-32.
- [3]. Schwarzmantel J. *Citizenship and identity: Towards a new republic*; Routledge; 2003.
- [4]. Auld E, Morris P. The OECD's assessment of global competence: Measuring and making global elites. *The Machinery of School Internationalisation in Action: Beyond the Established Boundaries*; Engel, L, Maxwell, C, Yemini, M, Eds; 2019:17-35.
- [5]. Cheng Y, Brudney JL, Meijs L. Exploring the Relationship Between Privatization in Public Service Delivery and Coproduction: Evidence from US Local Governments. *The American Review of Public Administration*; 2023: 02750740231155410.
- [6]. Jo S. Democracy in and out of bureaucracy: can participative management and public participation shape citizen satisfaction? *International Public Management Journal*; 2023:1-20.
- [۷]. مشارکت شهروندان در روند قانونگذاری. ماهنامه گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ ۲۰۱۱.
- [۸]. امیری کرگانی، محمد. مشارکت شهروندان در روند قانونگذاری. فصلنامه فقه و حقوق معاصر، ش ۱۹؛ ۱۴۰۱.
- [۹]. ابادری، یوسف. مشارکت سیاسی شهروندان. تهران: سمت؛ ۱۳۹۸.
- [10]. Gustafson P. Globalisation, multiculturalism and individualism: the Swedish debate on dual citizenship. *Journal of Ethnic and Migration Studies*; 2002; 28(3): 463-81.
- [۱۱]. فالکس، کیث، شهروندی؛ ترجمه: محمدتقی دلفروز، تهران، کویر؛ ۱۳۸۱.
- [12]. Bijker WE, Bal R, Hendriks R. *The paradox of scientific authority: The role of scientific advice in democracies*; MIT press; 2009.
- [13]. Berti Suman A. *The policy uptake of citizen sensing*; Edward Elgar Publishing; 2021.
- [۱۴]. پللو، روبر، شهروند و دولت، ترجمه: ابوالفضل قاضی، تهران، دانشگاه تهران؛ ۱۳۷۰.
- [۱۵]. رضایی‌پور، آرزو، حقوق شهروندی، تهران. نشر آریان؛ ۱۳۸۵.
- [۱۶]. امیدعلی میثم، رسانه و حقوق شهروندی. قم: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی؛ ۱۳۹۳.
- [۱۷]. جعفری لنگرودی، محمدجعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق. تهران: گنج دانش؛ ۱۳۷۸.
- [۱۸]. بارلت، جی. ام، «حقوق شهروندی»، ترجمه جواد کارگزاری، حقوق اساسی، ش ۲؛ ۱۳۸۳.
- [19]. Wright S, Shore C. *Anthropology of policy: Critical perspectives on governance and power*. London: Rutledge; 1997.
- [20]. Villatoro D, Pus M, Torrent-Moreno M, editors. *Citizen as a sensor: the barcelona urban mobility use-case*. *Proceedings of the smart city expo world congress (Barcelona, 2012)*; 2012.
- [21]. Suman AB, Peca M, Greyl L, Greco L, Carsetti P. The "citizen sensing paradigm" to foster urban transitions: lessons from civic environmental monitoring in Rome. *European Journal of Risk Regulation*. 2023; 14(3): 526-48.
- [22]. Bunders DJ, Varró K. Problematizing data-driven urban practices: Insights from five Dutch 'smart cities'. *Cities*; 2019; 93: 145-52.
- [23]. Woods M, Balestrini M, Bejtullahu S, Bocconi S, Boerwinkel G, Boonstra M, et al. *Citizen sensing: a toolkit. Making Sense*; 2018.

گزیده سیاستی

احساس مشارکت فعال شهروندان در حکمرانی و اداره کشور از موضوع‌های مهم و اساسی است که باید توأم با توانمندسازی شهروندان باشد. یکی از دستاوردهای تقویت مشارکت شهروندان در عرصه اجرایی، ابداع هدفمند و تخصصی پلتفرم‌های مشارکت شهروندان برای حل مسائل کشور با هزینه کمتر و کیفیت بهتر است که در نهایت به ارتقای سرمایه اجتماعی و کارآمدی حکمرانی منجر می‌شود.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir